בס"ד. שיחת י"א ניסן ה'תשל"ח. <u>הנחת הת' בלתי מוגה</u>

א. אויף יעדער זאך איז דאך דא א הוראה אין "תורת חיים" -

וואס זי ווערט אנגערופן "תורת חיים" - אן אנווייזונגג ווי אזוי מ'זאל לעבן, און אז דער לעבן זאל זיין ראוי לשמו, ד.ה. ניט אז מ'איז סתם א הוה ונברא, נאר דאס איז אין אן אופן פון <u>חיות</u> (לעבן),

וואס אזוי ווי אין דעם ענין פון <u>לעבן</u> איז ניט שייך קיין הפסק (דאס איז ניט ווי אן אנדער מעשה וואס מ'קען טאן א משך זמן, און דערנאך איז מען מפסיק, און דערנאך הויבט מען אן נאכאמאל, נאר) דאס איז אן ענין וואס ווערט נמשך אן קיין הפסק -

איז דערפון פארשטאנדיק, אז די הוראה פון "תורת חיים" (די אנווייזונג אויפן לעבן) איז א <u>שטענדיקע</u> אנווייזונג אויף יעדער פרט פון דעם לעבן, און דאס איז אין אן אופן אז ס'איז ניטא קיין הפסק אין דעם (אזוי ווי אין דעם ענין פון לעבן).

ד.ה. אז פון דעם ערשטן רגע וואס ס'איז דא די מציאות - איז שוין גלייך דא אן אנווייזונג אין תורה ווי אזוי ס'זאל זיין דער לעבן פון דער מציאות בכל רגע וואס ס'איז דא דער קיום פון דער מציאות.

און דאס איז ניט נאר בנוגע צו סוג המדבר, נאר אפילו אויך בנוגע צו חי, צומח און דומם.

ב. דאס איז אויך פארבונדן מיט תורת הבעש"ט הידועה (וואס דער אלטער רבי ברענגט דאס אראפ אין שעהיוה"א בתחלתו) אז "שמו אשר יקראו לו בלה"ק" איז מהווה און מקיים און מחי' די זאך וואס ווערט אנגערופן אין להה"ק מיט דעם נאמען,

און דאס איז אין אן אופן אז ווען דער חיות (וואס איז מלובש אין שמו אשר יקראו לו בלה"ק) וואלט נסתלק געווארן אויף איין רגע, וואלט גלייך געווארן אויס מציאות פון דער זאך (ניט נאר אויס מציאות פון א חי אדער א מדבר, נאר אויס מציאות <u>לגמרי</u>), ובלשון פון דעם אלטן רבי'ן אין שעהיוה"א, אז ס'וואלט געווארן "אין ואפס ממש כמו לפני ששת ימי בראשית ממש".

ד.ה. אז יעדער מציאות וואס איז דא אין וועלט באקומט איר חיות פון די אותיות מיט וועלכע דער אויבערשטער האט

- איר -

----

1) ראה זח"ג נג, ב.

איר אנגערופן - ווי דאס ווערט אנגערופן בלשון הקודש,

וואס איינער פון די טעמים בזה איז, אז דאס איז דערפאר וואס אין דעם לשון איז געשריבן געווארן תורתנו הקדושה, וואס די איז געגעבן געווארן פון "קדוש ה'" צום "גוי קדוש", וואס דאס זיינען אידן בכלל און יעדער איד אלס יחיד,

און דורך אידן איז דאס אויך געגעבן געווארן צו די גאנצע מציאות פון וועלט - ווארום תורת הבעש"ט הנ"ל באציט זיך דאך ניט נאר אויף אידישע און רוחניות'דיקע זאכן, נאר אויף יעדער מציאות וואס איז דא אין וועלט, אז בכל רגע איז איר קיום וחיות פון די אותיות מיט וועלכע די מציאות ווערט אנגערופן בלשון הקודש (דער לשון וואס אין אים איז געשריבן געווארן תורתנו הקדושה), ווי דער אלטער רבי איז דערנאך ממשיך אז דאס איז אויך בנוגע צו מציאות הדומם שבעולם (ביז אין דומם שבדומם).

וואס דערפון איז פארשטאנדיק דער קשר להאמור לעיל, אז אויף יעדער זאך איז דא א הוראה אין "תורת חיים", פון דעם ערשטן רגע וואס ס'איז דא די מציאות, און א הוראה אויף יעדער רגע וואס די מציאות איז קיים -

וויבאלד אז בכל רגע באקומט די מציאות איר חיות פון די אותיות פון שמו אשר יקראו לו בלשון הקודש - דער לשון וואס אין אים איז געגעבן געווארן תורתנו הקדושה, וואס דערפון איז פארשטאנדיק, אז בכל רגע וואס די מציאות איז קיים, איז דא א הוראה אין "תורת חיים" ווי אזוי ס'דארף זיין דער לעבן פון דער מציאות.

ג. ובנוגע לענייננו:

ווען ס'רעדט זיך וועגן אן ענין וואס איז פארבונדן מיט כו"כ מענטשן, עאכו"כ מיט כו"כ אידן, ביז כמה עשיריות מישראל - איז בשעת מ'פארנעמט זייער צייט (וואס זיי וואלטן דאס געקענט אויסנוצן באופן אחר),

וואס יעדער רגע פון א אידן, איז דאך א טייערע זאך, ובלשון הידוע[2] "אין אבידה כאבידת הזמן שאין לה תמורה כלל", און ווי דער פתגם הידוע[3] אז אדם דואג על איבוד דמיו אע"פ אז ער קען דערנאך פארדינען כמ"פ ככה, און דערפאר וואונדערט מען זיך: ווי קומט דאס אז מ'איז ניט דואג על איבוד ימיו.

וואס "ימיו" מיינט ניט דוקא א גאנצן טאג, נאר אפילו

- א טייל -

----

2) מד"ש לאבות פ"ה מכ"ג. 3) ספר החיים פ"ה.

א טייל פון דעם טאג, און אפי' איין רגע, איז בשעת מ'נוצט דאס ניט אוים ווי עס דארף זיין, איז דאס אן אבידה שאינה חוזרת,

– דארף מען האבן א בארעכטיקונג אויף דעם (און די איינציקע בארעכטיקונג קען זיין נאר פון תורה) – אז מ'זאל אויסנוצן די צייט אין אן אופן אז צוליב דערויף איז כדאי צו פארנעמען צייט ביי אזוי פיל אידן, מצד די תקוה (די האפענונג) וואס מ'האט אז דערנאך וועלן זיי זיין צופרידן דערפון – וואס דאס רופט אויך ארויס א צופרידנקייט ביי דעם וואס איז געווען א סיבה וגורם אויף צו פארנעמען זייער צייט.

וכמדובר כמ"פ די הוראה פון רבותינו[4] אז פון יעדער התוועדות, אפי' א התוועדות פון חסידים צווישן זיך און אידן צווישן זיך, דארף אויסגענוצט ווערן אין אן אופן אז דערפון זאל ארויסקומען א "בכן" – א הוספה אין מעשה בפועל, וואס "המעשה הוא העיקר"[5].

וואס דאס גיט די בארעכטיקונג, און נאכמער: דאס גיט אן עידוד – אז מ'איז צופרידן דערפון וואס מ'האט זוכה געווען אויסנוצן די צייט אין אן אופן אז דערפון קומט ארוים א הוספה במעשה בפועל בעולמנו, עולם העשי', ובפרט זייענדיק אין סוף זמן הגלות, וואס דעמולט איז נאכמער נוגע דער ענין פון מעשה בפועל, ווי דער אלטער רבי ערקלערט דאס אין אגה"ק[6].

וואס דורך דעם וואס ס'קומט צו אן עשי' טובה, אן עשי' פון תומ"צ – הילט דאס צו דעם "קץ שם לחושך"[7], אז ס'ווערט די ענדע פון חושך הגלות פון עולם העשי', און מ'ברענגט אראפ די גאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

ד. ס'איז פארשטאנדיק בפשטות, אז די ענינים וואס דארפן ארויסקומען דערפון וואס אידן קלייבן זיך צוזאמען, דארפן זיי זיין פארבונדן מיט ענינים פון תומ"צ, מיט אידישקייט; אבער אין דערויף גופא זיינען דא מערערע מעגליכקייטן, ביז אין אן אופן פון א"ס, וויבאלד אז תורה איז "ארוכה מארץ מדה ורחבה מיני ים"[8] – האט מען אויף דערויף א הוראה פון "תורת חיים" וועלכן ענין מ'דארף מקדים זיין:

די משנה[9] זאגט: "כל המקודש מחבירו קודם את חבירו", און "כל התדיר מחבירו קודם את חבירו". ד.ה. אז אפי' ווען ס'זיינען דא צוויי זאכן וואס ביידע זיינען ענינים פון

- קודש -

---

4) ראה סה"מ ה'תש"י ע' 189. 5) ראה אבות פ"א מי"ז. 6) ס"ט. 7) איוב כח, ג. 8) שם יא, ט. 9) זבחים פט, א.

קודש, איז וויבאלד אז איינער פון זיי איז מקודש יותר וכו׳, איז ער אויך קודם בזמן, ווי דער דין איז בנוגע צו הקרבת הקרבנות.

ועד"ז איז פארשטאנדיק בנוגע צו יעדער פעולה פון א אידן, וואס זי דארף זיין מיט דער כוונה אז דורך דערויף זאל ער נתקרב ווערן צום אויבערשטן [וואס דאס איז דאך דער ענין פון קרבנות, ווי ער זאגט אין ספר הבהיר[10] "אמאי איקרי קרבן אלא מפני שמקרב", דורך דערויף ווערט א איד נענטער צום אויבערשטן, "נחת רוח לפני כו׳"[11], ווארום וויבאלד אז די גאנצע מציאות פון א אידן איז אז "אני נבראתי לשמש את קוני"[12], איז פארשטאנדיק אז יעדער רגע וואס זיין מציאות איז דא, דארף אויסגענוצט ווערן אויף דינען דעם אויבערשטן -

זיינען דא אין דערויף כו"כ דרגות - און דער סדר בזה איז, אז דער ענין וואס איז מקודש יותר, תדיר יותר וכיו"ב, איז ער קודם צו א צווייטן ענין.

וואס דאס קומט ארוים ביז אין ענינים פון אכילה ושתי׳ פון א אידן [וואס דאס איז דער גשמיות׳דיקער טייל וואס איז דא ביי א אידן, ביז ווי די גמרא[13] זאגט אז דאס איז פון די דריי זאכן וואס מ׳איז גלייך (ניט צו מלאכי השרת, נאר) צו עולם החי] - ווי דער דין[14] איז בנוגע צו סדר הברכות, אז דער מאכל וואס איז חשוב יותר, איז ער קודם, און אויף אים דארף מען מאכן די ברכה פריער.

ועד"ז איז פארשטאנדיק בנוגע צו דער התוועדות - אז אע"פ אז ס׳זיינען דא כו"כ ענינים שהזמן גרמא; די ענינים וואס זיינען פארבונדן מיט חודש ניסן, חג הפסח, און שנת העיבור וכו׳ - איז אבער דא אן ענין וואס דארף זיין לכל לראש.

ה. כמדובר אמאל בארוכה אז איינע פון די עיקרים וואס תורה איז געבויט אויף זיי איז, אז ווען מ׳באקומט א טובה דארף מען אפדאנקען אויף דעם.

וואס דאס איז אויך דער יסוד פון די מצוה פון כיבוד אב ואם הגשמיים, כמבואר אין די ספרים וואס זיינען מבאר טעמי המצוות[15], אז ס׳איז דא א טעם בשכל אויף דעם ענין פון "כבד את אביך ואת אמך"[16], וויבאלד אז זיי האבן אים געבראכט לעולם [און מ׳האט אים געגעבן מאכל ומשקה וכו׳ (מיט אלע

- פינף -

----

10) ס"י מו (קט). 11) ספרי ופרש"י עה"פ פינחס כח, ח. 12) קידושין בסופה. 13) חגיגה טז, א. 14) ראה סדר ברה"נ לאדה"ז פ"י. 15) ראה חינוך מצוה לג. 16) יתרו כ, יב.

פינף זאכן וואס די גמרא[17] רעכנט אויס) - וואס דערפאר דארף ער זיי אפדאנקען פאר דעם.[18]

עאכו"כ אז ער דארף אפדאנקען צום דריטן שותף שבו, דער אויבערשטער (וואָרום ס'זיינען דאך דא "שלשה שותפין באדם"[18]), וואס ער איז דער עיקר שותף, און ער איז מהווה דעם אב ואם -

איז דאך פארשטאנדיק, אז מ'דארף אנערקענען און אפדאנקען דעם אויבערשטן, און דאס דארף זיין אין אן אופן אז ס'זאל דורכנעמען כל עניניו וכל מהותו, וואָרום דאס וואס ער באקומט פון דעם אויבערשטן איז ניט אזוי ווי די התהוות שלו מאביו ואמו, אז דערנאך ווערט ער א מציאות בפ"ע, נאר אין אן אופן אז דער אויבערשטער איז אים מהווה בכל רגע (דורך שמו אשר יקראו לו בלה"ק) - ובמילא איז פארשטאנדיק אז ס'דארף זיין די הנהגה אין אן אופן פון "בכל דרכיך דעהו"[19], וואס דאס איז ניט קיין חקה און גזירה שאין לה טעם, נאר ס'איז פארשטאנדיק בפשטות במכש"כ וק"ו פון כבוד אב ואם הגשמיים.

וואס דאס איז אויך דער יסוד פון מצות ביכורים - אז מ'דאנקט אפ דעם אויבערשטן פאר די טובה גשמית וואס ער גיט[20], בדוגמא צו דער הכרת טובה אין דער מצוה פון "כבד את אביך ואת אמך".

און דערפון האט מען אויך א הוראה אז ווען מ'באקומט א טובה פון א אידן (וואס אידן זיינען בדוגמא צום אויבערשטן, וואָרום "אדם" איז על שם אדמה לעליון[21]), דארף מען אנערקענען די טובה, און די אנערקענונג דארף אראפקומען אין אן אופן אז מ'זאל זעהן אז ער מיינט דאס בכל כחות נפשו.

ו. ובנוגע לענייננו:

ווען ס'קלייבן זיך צוזאמען כו"כ אידן, ובתוך כל הכוונות וואס זיי האבן דערביי, איז אויך דא די כוונה (און א כוונה עיקרית) בכדי צו באגריסן איינעם וואס האט זוכה געווען בזכות אבותיו צו האבן אן אײנטייל אין הפצת התורה והמצוה וואס ווערט געטאן דורך די מסובים כאן, און דורך כו"כ וואס הערן זיך צו די דייזד, און דורך כו"כ וואס טוען דאס ניט ווויסנדיק אדער יע וויסנדיק וכו' - דורך די התעוררות וואס קומט פון די ד' אמות וואו כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו האט געדאווענט און געלערנט און מקיים געווען מצוות במשך עשר שנים -

- איז -

---

17) ירושלמי קידושין פ"א ה"ז. 18) ראה קידושין ל, סע"ב. 19) משלי ג, ו. 20) פרש"י עה"פ תבוא כו, ג. ועוד. 21) של"ה כ, ב. שא, ב. ובכ"מ.

איז דעמולט דא א חיוב עיקרי וואס קומט לכל לראש (וואס דערפאר דארף דאס קומען קודם לכל ענין שבדיבור), אויף אויסדריקן הכרת טובה צו די אלע וואס האבן זיך צוזאמענגעקליבן אין די ד׳ אמות פון כ"ק מו"ח אדמו"ר, און האבן דאס פארבונדן מיט אויסדריקן די השתתפות און עידוד וחיזוק אין הפצת התורה והיהדות וואס ווערט נמשך דורך די פעולה וואס האט זיך אנגעהויבן דורך כ"ק מו"ח אדמו"ר, וואס דאס איז געווען א פעולה נמשכת, ס׳איז א פעולה נמשכת, און ס׳וועט זיין א פעולה נמשכת, ביז אין אן אופן פון פירות אין פירי פירות; און האבן דאס פארבונדן מיט א טאג וואס איז פארבונדן מיט פלוני בן פלוני, וואס ער איז צווישן די וואס האבן דעם זכות ממשיך זיין אין דער פעולה נמשכת פון כ"ק מו"ח אדמו"ר, ביז אז ס׳זאל אראפקומען במעשה בפועל -

איז לכל לראש א חוב, און נאכמער: א זכות נעימה, א זיסע און א גוטע התחייבות, אויף אויסדריקן א יישר-כח פאר די אלע וואס האבן זיך צוזאמענגעקליבן דא, און די אלע וואס קלייבן זיך צוזאמען במקומות אחרים, און די אלע וואס הערן זיך צו צו דעם פארברייינגען, אדער אז זיי וועלן דערנאך לייענען אדער הערן דאס וואס ס׳האט זיך גערעדט אויף דעם פארברייינגען (ווארום זיי ווילן אויך האבן די השתתפות אין דעם),

אז ס׳זאל זיין אין אן אופן פון "תשנה לשנה הבאה" (ווי ס׳שטייט בנוגע צו ביכורים[22]), אז יעדערער פון זיי און אלע צוזאמען זאלן האבן אריכות ימים ושנים טובות, און מ׳זאל קענען טאן נאכמער אין הפצת התורה והיהדות, בהמשך צו דער פעולה נמשכת פון די פעולות פון כ"ק מו"ח אדמו"ר און די נשיאים שלפניו, ביז צום אלטן רבי׳ן, און דער מגיד מיטן בעש"ט,

און אראפברענגען דאס למטה מעשרה טפחים, ביז אז ס׳וועט אראפקומען אין חומריות פון עוה"ז, אז די חומריות זאל מען איבערמאכן אויף גשמיות, און די גשמיות זאל זיין אין אן אופן של כלי אויף רוחניות - אמת׳ע רוחניות, וואס דאס איז דער אויבערשטער אליין, דורך דער הנהגה אין אן אופן פון "בכל דרכיך דעהו".

און וויבאלד אז כמה פארבינדן דאס אויך מיט פלוני בן פלוני - איז דא דער זכות נעימה אויף אויסדריקן אויך די הכרת טובה פרטית.

און ווי גערעדט אמאל בארוכה און שוין אויך געדרוקט[23] - (וואס) -

----

22) תנחומא (באבער) ופרש"י תבוא ב, טז. 23) לקו"ש ח"ה ע׳ 422 ואילך.

הנהת הת׳ בלתי מוגה

(וואס דערפאר דארף מען ניט פארנעמען די צייט אויף צו איבער׳חזר׳ן נאכאמאל), אז מ׳האט די הבטחה פון תורתנו "תורת חיים" אז "ואברכה מברכיך"[24], אז כל המברך מתברך[25], יעדערער וואס בענטשט א אידן (ווער דער איד זאל נאר זיין), בענטשט אים דער אויבערשטער מיט זיין ברכה, וואס ברכתו של הקב"ה איז אין אן אופן אז תוספתו מרובה על העיקר[26],

ביז צו דער ברכה העיקרית, וואס זי איז די תקוה (האפענונג) און די עיקר׳דיקע האפענונג פון יעדער אידן און אלע אידן - אז בקרוב ממש וועט מען זוכה זיין צו זעהן דעם ביהמ"ק במקומו, אין ירושלים עיה"ק, וואס "עתידה ירושלים שתתפשט בכל א"י", און "עתידה א"י שתתפשט בכל העולם כולו"[27].

און ס׳זאל מקוים ווערן ברכתו של הקב"ה אין אן אופן פון "אהישנה"[28], ובפרט לויט ווי די גמרא[29] זאגט אלס א דבר פשוט אז ס׳איז שוין "כלו כל הקיצין", ס׳איז שוין נאך אלע חשבונות.

און אין אן ענין שהזמן גרמא - ס׳זאל זיין "ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים"[30], און בשמחה ובטוב לבב, ווארום אכילת הקרבנות בכלל דארף דאך זיין אין אן אופן של שמחה וגדולה[31], עאכו"כ בנוגע צו קרבן פסח וואס "אינו נאכל אלא צלי"[32], ווי ס׳שטייט אויף דערויף[33] דער טעם אז דאס איז דערפאר וואס "צלי" איז אן אופן אכילה של מלכים, אן ענין של גדולה וכו׳,

און ס׳זאל טאקע זיין בעגלא דידן, בניסן זה, וואס "בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל"[34], ע"י משיח צדקנו, "ושמחת עולם על ראשם"[35].

* * *

ז. מ׳האט דערמאנט פריער (ס"ו) בנוגע צו די פעולות פון כ"ק מו"ח אדמו"ר, אז דאס איז אן ענין פון "פעולה נמשכת".

ווארום וויבאלד אז דאס זיינען פעולות פון א צדיק, איז דאס אן ענין נצחי, ווארום "דברי צדיקים קיימים לעד".

ובפרט לויט דעם וואס כ"ק מו"ח אדמו"ר האט געשריבן[36]

- בנוגע -

---

24) לך לך יב, ג. 25) סוטה לח, ב. 26) ב"ר פס"א, ד. ועוד. 27) ראה יל"ש ישעי׳ רמז תקג. 28) סנהדרין צח, א. 29) שם צז, ב. 30) ברכת "אשר גאלנו" - מפסחים קטז, ב במשנה. 31) זבחים צא, א. חולין קלב, ב. 32) זבחים נו, ב במשנה. 33) תוד"ה אין נאכלין - חולין שם. 34) שמו"ר פט"ו, יא. וראה אוה"ת בא ע׳ רנט. סה"מ ה׳ש"ת ע׳ 19. 35) ישעי׳ לה, י. ועוד. 36) ראה לקו"ש חי"א ע׳ 235.

בנוגע צו זיין פאטער לאחרי הסתלקותו, אז אויך דעמולט איז "לא יפרדו מעל צאן מרעיתם" - וואס דעדפון איז פארשטאנדיק אויך בנוגע צו אים אליין

[וכמובן פון תורת הבעש"ט[37], אז ווען א איד, עאכו"כ א צדיק און א נשיא, זאגט ווי אזוי ס'פידט זיך א מענטש דוגמתו, איז ווען ער ווערט דערנאך דער וואס איז יושב על כסאו, איז זיין פס"ד (וואס ער האט געזאגט אויף יענעם) אויך בנוגע צו זיך אליין].

ובפרט נאך אז מ'קומט פון די ימים הסמוכים צו ב' ניסן - וואס דער חצי הראשון פון חודש ניסן איז בכלל איין המשך, עאכו"כ די י"ב ימים הראשונים וואס דעמולט איז דער ענין פון די "נשיאים", אנהויבנדיק פון ד"ה ניסן וואס ער איז "ר"ה למלכים"[38], ווי די גמרא[39] טייטשט אפ "למלכי ישראל",

און ביום השני פון חודש ניסן, איז געווען די הסתלקות פון דעם נשיא שלפניו, וואס ער איז אויך געווען אביו, און וויבאלד אז ער איז געווען א בן יחיד, איז דאך דער דין אין מסכת הוריות[40] אז א מלך וואס האט געהאט א בן יחיד, דארף דער בן מלך נים האבן קיין משיחה בפ"ע, וואדום ס'איז א דבר פשוט (אן קיין מחלוקת און שקו"ט) אז ער איז ממלא מקומו - און דערפאר איז אין דעם רגע וואס ס'איז געווען דער "ובא השמש" איז גלייך געווען דער "וזרח השמש"[41], ד.ה. אז אין ב' ניסן איז געווען התחלת נשיאותו פון כ"ק מו"ח אדמו"ד.

און דערנאך ווערן די אלע י"ב ימים (וואס זיינען פארבונדן מיט נשיאים) א חטיבה אחת -

ווי דער אלטער רבי איז מבאר[42] דאס וואס ס'שטייט בנוגע צו חנוכת ומשיחת המשכן "זאת חנוכת המזבח ביום המשח אותו"[43], וואס לכאו' איז נים פארשטאנדיק: "ביום המשח אותו" האט דאך מקריב געווען נאר נחשון בן עמינדב, איז ווי זאגט מען אים דעם סך-הכל פון כל קרבנות הנשיאים "ביום המשח אותו"?

איז דער ביאור בזה, אז אלע טעג זיינען כלול אין דעם ערשטן טאג, און די ענינים וואס האבן זיך אויפגעטאן אין דעם ערשטן טאג, זיינען געווען אין אן אופן פון "פעולה נמשכת" אויף אלע י"א ימים שלאח"ז, ביז אז פון דעם ערשטן טאג ביז דעם לעצטן טאג ווערט דאס אלץ אנגערופן "ביום (לשון יחיד) המשח אותו" -

- וואס -

---

37) כש"ט הוספות אות פס. 38) ריש ר"ה. 39) שם ג, א. ח, א. 40) יא, ב. רמב"ם הל' מלכים ספ"א. שם ה"ד.
41) ראה יומא לח, ב. 42) לקו"ת נשא כט, א. 43) נשא ז, פד.

וואס דערפון זעט מען דעם קשר ושייכות צווישן די י"ב ימים ראשונים פון ניסן, וואס דאס איז כולל דעם טאג פון ב' ניסן, התחלת הנשיאות פון כ"ק מו"ח אדמו"ר.

ח. דאס איז נאכמער מעודד אז מ'זאל זיך מתבונן זיין אין וואס איז געווען עיקר פעולתו פון כ"ק מו"ח אדמו"ר (אויף וויפל אנשים כערכנו קענען דאס פארשטיין) -

זעט מען אז עיקר הפעולה שלו איז געווען אין דעם שטח פון חינוך. ד.ה. ניט נאר דער ענין החינוך במובן רחב, וואס דאס איז כולל כל התורה ומצוותי', נאר אויך אין ענין החינוך כפשוטו, מאכן חדרים און ת"ת'ס און ישיבות [ווי מ'טיילט דאס איצטער פאנאנדער מיט א מאדנעם חילוק - "ישיבה קטנה" און "ישיבה גדולה" (וואס לא היתה כזאת בישראל ביז איצטער, עס איז א חידוש פון דעם דור)].

און ער איז אין דערויף געווען א ממשיך פון די נשיאים וואס ער איז געווען זייער ממלא מקום -

כמסופר[44] בנוגע צום אלטן רבי'ן, נשיא פון תורת חסידות חב"ד, אז נאך אידער ער איז געווארן א נשיא במובן הרחב, האט ער שוין מייסד געווען כתות פון תלמידים מיט וועלכע ער האט אליין געלערנט - טרחא בגופו, און האט זיי א נאמען געגעבן [ניט "ישיבה גדולה", אפי' ניט "ישיבה קטנה", נאר] - "חדרים".

וואס "שמא מילתא הוא"[45], ובפרט א נאמען וואס ווערט געגעבן דורך א צדיק א נשיא בישראל, על מנת דאס זאל איבער-געגעבן ווערן לדורותיו אחריו -

איז מנהג ישראל תורה הוא[46] אז א "חדר" רופט מען אן דעם ארט וואו א קינד הויבט אן צו לערנען תורה ווען ער איז דריי יאר אלט

[וכמבואר אין מדרש[47] בנוגע צו מתן תורה פאר כללות ישראל על כללות כל הדורות כולם, "תעבדון את האלקים על ההר הזה" - אז אידן זיינען דעמולט געווען ווי א תינוק בבית הספר כו', וואס דערפאר שטייט אויף דעם דער לשון "הביאני המלך חדריו[48]],

און אעפ"כ האט דער אלטער רבי אנגערופן די כתות פון

- תלמידים -

----

44) לקו"ד כ"א כט, ב. 45) ראה לקו"ש ח"ו ע' 35 ואילך ובהערות שם. 46) ראה תוד"ה נפסל - מנחות כ, ב. 47) הובא בחוד"ה פורענות - שבת קטז, רע"א. ירושלמי תענית פ"ד ה"ה. 48) שה"ש א, ד.

תלמידים מיטן נאמען "חדרים", אע"פ אז אויף אנקומען אין די חדרים האט מען געדארפט זיין בקי בש"ס, מדרש און ספרי חקירה וכו׳[44].

וההסברה בזה, אז צוזאמען מיט די תנאים הנ"ל וואס זיינען געווען אויף אנגענומען ווערן אין די חדרים, איז אויך דא דער תנאי אז ער דארף וויסן אז ער ווערט אנגענומען אין "חדר", ער הויבט אן יעצט גיין אין "חדר".

וואס דאס איז ניט קיין ענין פון "חקה חקקתי", היפך השכל לגמרי, ווארום בשעת מ׳באטראכט זיך אז תורה איז "ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים"[8], אין אן אופן פון אין סוף - איז מובן בפשטות אז ווי גרויס דער גבול זאל נאר זיין [וואס יעדער מענטש, אפי׳ א חכם שבחכמים, איז דאס אלץ אן ענין של גבול] - איז דאס לגמרי שלא בערך הבלי גבול. און ווי דער אלטער רבי איז מבאר[49] (ובארוכה בספר החקירה), אז אין פארגלייך צו א בלי גבול האט אחד מיט אלף אלפים ורבוא רבבות דעם זעלבן ערך.

וואס דערפאר איז מובן בשכל הפשוט, אז דאס איז אן ענין פון גיין אין "חדר" אפי׳ לגבי א גדול שבגדולים.

ס. אין דעם ענין החינוך גופא - האט מען געזעהן בעיני בשר, אז כ"ק מו"ח אדמו"ר האט זיך מוסר נפש געווען בעיקר אויפן חינוך פון קטנים בשנים כפשוטו, וואס אויף דעם איז געווען עיקר הגזירה: מיט גדולים האט מען געמעגט לערנען; די סכנה ומסירת נפש איז געווען בנוגע צו לימוד התורה מיט קטנים.

וואס דאס איז אויך נמשך געווארן פון די נשיאים שלפניו, אנהויבנדיק אויך פון דעם בעש"ט מייסד תורת החסידות הכללית -

וכמסופר אין די זכרונות פון כ"ק מו"ח אדמו"ר[50] אז נאך איידער דער בעש"ט איז נתגלה געווארן איז ער געווען א באהעלפער ביי א מלמד אין א חדר.

ד.ה. ניט ער איז געווען א מלמד, נאר א באהעלפער, וואס זיין ארבעט איז באשטאנען אין לערנען די קינדער זאגן אמן יהא שמי׳ רבא, ברכות, ב"ה, וכיו"ב -

און דאס איז געווען די התחלה והכנה והקדמה צו זיין גילוי אלס "בעל שם טוב", ווארום שמו ("ישראל") איז געווען

- דער -

----

49) תניא פמ"ח (סז, ב). 50) ראה ספר התולדות אדמו"ר הריי"ץ ע׳ 24.

דער נאמען מיט וועלכן עס ווערט אנגערופן יעדער איד און אלע אידן, און אפי' דער וואס בלויז "יכונה", איז - "בשם ישראל יכונה"[51] - איז פעולתו בגשמיות באופן הנראה לעיני בשר, האט זיך אנגעהויבן מיט העלפן מחנך זיין אידישע קינדער מקטנותם אין דעם ענין וואס פארבינדט זיי מיט אבינו שבשמים.

און אזוי איז דאס אויך געווען ביי די נשיאים שלאחריו, ביז (כאמור) ביי נשיא דורנו, אז נוסף על כל פעולותיהם, איז חשיבות מיוחדת נודעת צו דעם ענין החינוך, און אין חינוך גופא - חינוך פון א תינוק משמתחיל לדבר[52] וואס דאס איז - כמבואר בספרים[53] - ווען דער קינד איז אלט בערך צוויי יאר, און דערנאך פון א קינד בן שלש, וואס דעמולט פירט מען אים אין חדר, און דערנאך בן חמש שנים למקרא בן עשר שנים למשנה כו' בן חמש עשרה לגמרא וכו'[54].

י. דער ענין הנ"ל - אז די עיקר ההתעסקות פון די נשיאים איז געווען בנוגע צו חינוך קטנים בשנים כפשוטו - איז אויך פארשטאנדיק בפשטות:

וויבאלד אז משהתינוק מתחיל לדבר אביו מלמדו תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב איז געזאגט געווארן אויף יעדער אידן, כולל אויך דעם נשיא אליין,

איז דערפון פארשטאנדיק אז ווען ער דערמאנט זיך אז די התחלה פון ווערן דערנאך נשיא הדור, האט זיך ביי אים אנגעהויבן דערפון וואס בשעת ער איז געווען א קטן בשנים איז אביו מלמדו הורה צוה לנו משה,

איז די התחלה פון זיין הכרת טובה - אז וואו ער זעט א קינד וואס מאיזה סיבה שתהי' ווייסט ער נאך ניט וועגן תורה צוה לנו משה, און אז דאס איז "מורשה", א ירושה, וואס אפי' א תינוק בן יומו איז יורש הכל[55] - איז פעולתו מיט א חיות צו מחנך זיין דעם קינד.

יא. והדגשה מיוחדת בזה - וויבאלד מ'שטייט איצטער אין דער חתימה פון דעם וואס מ'האט גערעדט פאר-א-יארן י"א ניסן וועגן שנת החינוך (אז מ'זאל דאס מכריז זיין אויפן גאנצן יאר) -

דארף דאך דעמולט זיין, ווי בסוף כל שנה, דער ענין פון

- א חשבון -

---

51) לשון כ"ק מו"ח אדמו"ר במכתבו - סה"מ תרפ"ח ע' קמו. 52) סוכה מב, א. 53) ראה דמ"א או"ח סדמ"ה ס"ח. הל' ת"ת לאדה"ז בתחלתו. 54) אבות פ"ה מכ"ב. 55) נדה מד, רע"א.

א חשבון צדק - וואס האט מען אויפגעטאן במשך דעם יאר בנוגע צו חינוך.

און דער חשבון דארף זיין ניט סתם לשם חשבון, נאר ווי אין יעדער ענין פון תורת חיים, אז המעשה הוא העיקר, דארף זיין דער חשבון על מנת אז אויב ס'איז עפעס ניט דערטאן געווארן, זאל מען דאס ממשיך זיין בהקדם;

און אפי' אויב מ'האט אלץ געטאן, דארף דאס גופא מעורר זיין מ'זאל טאן נאך מערער, ווארום "מי שיש לו מנה רוצה מאתים, ומי שיש לו מאתים רוצה ארבע מאות"[56] - וואס דאס האט דער אויבערשטער איינגעשטעלט בטבע כל אדם, עאכו"כ בטבע ישראל וואס "אתם קרויין אדם"[57] - במילא דארף דאס מעודד זיין און מוסיף זיין מרץ אז לשנה הבאה זאל דער חשבון זיין פיל א גרעסערער ווי בשנה זו.

און דאס זאל זיין בשמחה ובטוב לבב - וואס שמחה פורץ גדר[58], ווי מ'זעט בטבע האדם אז בשעת ער שטייט אין א תנועה של שמחה, און מ'קומט צו אים מיט אן הצעה ער זאל מאכן א חשבון מדויק, פרוטה לפרוטה, ענטפערט ער אז ער איז איצטער ניט אין דער שטימונג -

איז כדי לצאת מכל הספיקות זאל מען געבן ביד רחבה, באופן אז לויט אלע חשבונות זאל דאס זיין א תוספת וואס איז מרובה על העיקר.

יב. יעדער ענין אין וועלט איז דאך בהשגחה פרטית, איז בהמשך להמדובר לעיל וועגן ענין החינוך, זעט מען אז דער מסבב הסיבות האט מסבב געווען כו"כ סיבות, און מ'האט מכריז געווען - אין אן אופן פון "דינא דמלכותא דינא"[59] - אז היינטיקער טאג זאל נקבע ווערן אלס "יום החינוך" בכל רחבי ארצות הברית.

וואס דאס איז נאך מערער מדגיש אויף וויפל אן ענין פון תורת אמת ותורת חיים דערנעמט יעדערן - און אין אן אופן ווי תורה וויל, אז דאס איז בנוגע לעשי' בפועל - אז מ'איז מכריז גלוי לעיני כל העמים אז ענין החינוך איז א דבר עיקרי ויסודי, ביז אז מ'מוז קובע זיין א יום אחד בשנה, "אחת בשנה", ער זאל מעורר ומעודד זיין און מוסיף זיין מרץ אין דעם ענין החינוך,

- אז -

---

56) ראה קה"ר פ"א, יג. פ"ג, י. בחיי ס"פ ח"ש.
57) יבמות סא, רע"א. 58) ראה ד"ה שמח תשמח תרנ"ז ע' 49 ואילך. 59) גיטין י, ב. וש"נ.

אז יעדערער וואס האט א שייכות צו דער מלוכה, צי ווייל ער איז איינער פון תושבי המדינה, אדער ער איז פון די וואס באקומען אן עזר והשפעה ממדינה זו, וואס איצטער איז דאך דאס - כל העולם כולו (ווי מסבב הסיבות האט מסבב געווען) -

איז מען מכריז גלוי לעין כל, אז דאס איז א טאג המיוחד לעניני חינוך, און די כוונה פון דעם טאג איז אז ממנו זאל זיין א פעולה נמשכת בכל ימות השנה, ד.ה. אז בכל יום מימות השנה זאל זיין ניכר די התעוררות בענין החינוך וואס איז געווען ביום זה.

יג. אין דעם ענין החינוך זעט מען אז ס'איז מודגש דער גודל הענין פון מעשה בפועל -

ווי מ'זעט אז יעדער מחנך איז מדגיש, אז די גרעסטע ווירקונג אויפן קינד איז - ניט ווען מ'איז יוצא מיט דיבור אליין (עאכו"כ מיט מחשבה - וואס פועל'ט כלל ניט אויפן קינד), אפי' אויב דאס איז א דיבור יפה בדברים היוצאים מן הלב - וואס דעמולט איז מען דאך זיכער אז עס וועט פועל'ן אויפן קינד, אבער דאס פועל'ט ניט אויף אזוי פיל; עיקר הפעולה איז - ווען דער קינד זעט א מעשה בפועל פון דעם מורה (אדער מדריך) וואס באווייזט אים אז אזוי דארף מען טאן בפועל.

וואס ביי מחנכים איז דאס א דבר הפשוט, וואס מ'דארף אים גארניט מסביר זיין.

דערפון איז פארשטאנדיק אויך בנוגע צו "יום החינוך", אז דאס מיינט מען דעם מעשה בפועל. ד.ה. אע"פ אז מ'האט טאקע אנגענומען החלטות טובות ואמיתיות וחזקות, איז אבער עיקר הכוונה שבהם (וואס דעמולט קומען זיי לשלימותם) - אז "תיכף לתלמידי חכמים ברכה"[60], ד.ה. אז תיכף נאך יעדער ענין פון חכמה אמיתית וואס איז פארבונדן מיט תורה

וואס תורה איז דאך דערנאך אראפגעקומען אין אן אופן פון "לאור גוים"[61], ווי דער רמב"ם[62] פסק'נט אז יעדער מענטש בעולם דארף מקיים זיין די שבע מצוות בני נח מיט אלע זייערע הסתעפויות - וואס איינע פון זיי איז, מ'זאל מחנך זיין די קינדער זיי זאלן זיך פירן אין אן אופן פון "לעשות צדקה ומשפט"[63], בהנהגה ישרה וטובה, וואס אויף דעם האלט זיך ישוב העולם[64] (וואס "לשבת יצרה"[65]),

- און -

---

60) ברכות מב, א. תדא"ר פ"ב. 61) ישעי' מב, ו. 62) הל' מלכים ספ"ח. פ"ט. 63) וירא יח, יט. 64) ראה לקו"ש ח"ה ע' 157 ואילך. 404 ואילך. 65) ישעי' מה, יח.

און פארוואס דארף מען זיי מקיים זיין - ניט דערפאר וואס מ'האט אנגעזאגט אדם הראשון שש מצוות[66], און דערנאך נח'ן שבע מצוות, נאר דערפאר וואס משה רבינו האט אזוי מקבל געווען בשעת מ"ת מפי הגבורה[67] אויף איבערגעבן דאס צו עמי הארץ] -

קומט גלייך אן ענין של (ברכה וואס איז פארבונדן מיט) מעשה בפועל.

יד. בענין הנ"ל זעט מען אויך ווי עס ווערט נענטער צו קבלת פני משיח צדקנו, וואס דעמולט וועט זיין דער "לעבדו שכם אחד"[68] דורך דעדויף וואס "אז אהפוך אל עמים שפה ברורה", אז אלע וועלן רעדן אין דער זעלבער שפראך -

איז איינע פון די ענינים פון די התחלה בזה ואמצע העבודה בזה איז - אז מ'האט מכריז געווען גלוי לעין כל דעם גודל החשיבות והחיוניות פון ענין החינוך, דורך דעם וואס מ'איז מקדיש לזה א יום אחד בשנה (אנהויבנדיק פון דעם היינטיקן טאג - ווען ס'האט זיך געענדיקט דער סך-הכל פון דעם חשבון צדק פון שנת החינוך שעברה),

וכאמור לעיל, על מנת אז פון דעם יום אחד בשנה זאל מען דאס דערנאך ממשיך זיין בכל ימות השנה.

טו. מ'האט גערעדט פריער אז אויף יעדער ענין דארף מען האבן א מקור אין תורה - שטעלט זיך לכאו' די שאלה, וואו געפינט מען אין תורה אט דעם ענין אז מ'זאל פארבינדן אן ענין חשוב מיט א יום מסוים בשנה?

וואס די שאלה שטעלט זיך במיוחד בנוגע צו ענין החינוך, וואס (ווי גערעדט פריער) מ'זעט במוחש אז ענין החינוך גייט אן ביי א קינד בלי הפסק מרגע שנולד, און ווי מחנכים און מילדות זאגן אז אויפן קינד מאכט א רושם די הנהגה פון אביו ואמו און די הנהגה בד' אמות שלו ובחדרו, נאך איידער ער איז מתחיל לדבר,

עאכו"כ ווען ער איז מתחיל לדבר, און דערנאך ווען ידע הנער קרא, און דערנאך ווען ער קען מבדיל זיין צווישן אור מיט היפך האור און צווישן מתוק והיפך המתיקות - איז אויך דעמולט פועל'ט אויף אים בעיקר די הנהגה פון אביו ואמו ומחנכו (מערער ווי זייערע רייד צו אים),

און דעמולט קוקט ער זיך צו (אפי' ווען דאס איז שלא

- בדעת) -

---

66) רמב"ם שם רפ"ט. 67) רמב"ם שם פ"ח הי"א.
68) צפני' ג, ט.

בדעת) ווי עס פירן זיך אביו ואמו ומחנכו בחיי היום-יום בכל פעולותיהם -

איז וויבאלד אז דער ענין החינוך ווערט נמשך בכל רגע - איז ווי האט דאס אן ארט צו קובע זיין אויף דעם א יום מיוחד בשנה?

טז. איז דער אמת - אז ניט נאר וואס דאס איז ניט בסתירה צו תורה, נאר אדרבה, מ'געפינט דעם ענין אין תורה גופא, און אין ענין החינוך גופא:

דער חינוך פון כללות עם ישראל איז דאך געווען (כאמור לעיל) במתן תורה, וואס דעמולט זיינען אלע אידן געשטאנען ווי א תינוק בבית הספר, און דערנאך איז געווארן א חיוב פון לימוד התורה סיי ביום סיי בלילה, ביז אין אן אופן אז כל רגע פנוי דארף זיין אנגעפילט מיט תורה,

און אעפ"כ, צוזאמען מיטן חיוב אויף לימוד התורה בכל יום ובכל רגע - האט מען קובע געווען "אחת בשנה" דעם טאג פון זמן מ"ת, חג השבועות, אז דעמולט זאל מען נתעורר ווערן מיט א חיות און א באנייאונג אין אן אופן חדש אין מ"ת און קבלת התורה מיט א הוספה בלימוד התורה.

וואס דאס איז דאך א דבר הפשוט, וכמובן בפשטות וואס דער ענין פון זמן מ"ת איז מעורר ביי יעדען אידן.

וע"ד ווי דאס איז בנוגע צו כלל ישראל - איז אזוי אויך אין חיים הפרטיים פון יעדער אידן,

ווי מ'זעט אז ווען מ'הויבט אן פירן א קינד אין חדר, וואס דעמולט איז די התחלת חינוכו ולימוד התורה שלו, מאכט מען דעמולט א גאנצע מסיבה מיט כו"כ מנהגי ישראל[69] (ע"ד ווי חנוכת הבית[70]), און אויף מארגן איז דער קינד ממשיך גיין אין חדר בכל יום; אבער די חיות אויף דעם נעמט ער פון דעם טאג וואס ער האט אנגעהויבן גיין אין חדר.

יז. עד"ז געפינט מען אויך אין דעם ענין פון הכרת טובה להקב"ה:

הכרת טובה צום אויבערשטן דארף זיין בכל יום ויום, וואס דאס איז דאך דער ענין הברכות, אנהויבנדיק פון ברכות השחר ועד"ז ברכות הנהנין - וואס דאס איז א הודאה אויף די ענינים וואס דער אויבערשטער גיט;

- ואעפ"כ -

---

69) ראה תו"א כט, סע"ד ואילך. לקו"ת נשא כט, א. ברכה צח, סע"ב ואילך. 70) ראה לקו"ת ברכה שם, ד ואילך.

ואעפ"כ געפינט מען א יום מיוחד בשנה, וואס דעמולט דארף זיין במיוחד דער ענין פון הכרת טובה להקב"ה - דער טאג פון הבאת ביכורים (כנ"ל ס"ה), וואס דער ענין איז דאך דא נאר פעם אחת בשנה[71].

ועד"ז איז אויך דא איינער פון די ימים טובים - חג הסוכות, וואס בפשטות איז ענינו, אז נאך דעם "באספך מגרנך ומיקבך"[72], איז דא דער ענין פון חג הסוכות בתור הכרת טובה פאר דעם וואס דער אויבערשטער האט געגעבן א ברכה אין די שדות וכרמים במשך כל השנה כולה[73].

און דער חילוק צווישן דעם מיט ביכורים איז - אז ענין הביכורים איז די הכרת טובה פון א יחיד פאר דעם וואס ער האט באקומען אלס <u>יחיד</u>;

וויבאלד אז ער איז אבער אויך א טייל פון עם ישראל - איז ער זיך אויך משתתף אין דעם ענין פון חג הסוכות - וואס ענינו איז די הכרת טובה פון כללות עם ישראל פאר די טובות וואס דער אויבערשטער האט געטאן מיט אונז;

סיי בגשמיות - "באספך מגרנך ומיקבך", סיי ברוחניות - ווארום דאס קומט דאך לאחרי העבודה פון ר"ה ועשי"ת ויוהכ"פ, וואס דעמולט איז געווען דער "סלחתי כדברך"[74], און אידן זיינען געווארן מרוצה להקב"ה[75], ביז וואנעט אז ס'איז "זמן שמחתנו" לשון רבים[76], "ישמח ישראל בעושיו"[77] און "ישמח ה' במעשיו"[78].

יח. עד"ז (פונקט ווי דאס איז בנוגע צו זמן מ"ת און זמן שמחתנו) - געפינט מען אויך בנוגע לחג הפסח - זמן חירותנו:

ס'איז ידוע די שאלה - אז וויבאלד אז "בכל דור ודור ובכל יום ויום חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא היום ממצרים"[79], און ווי דער דין איז אז מזכירין יציאת מצרים בכל יום, סיי ביום און סיי בלילה[80] - איז וואס איז דער ענין אז פסח איז דער זמן חירותנו?

נאר די הסברה בזה איז - כנ"ל - אז דאס איז דער טאג פון "אחת בשנה" וואס דעמולט איז "כל המרבה לספר ביציאת

- מצרים -

----

71) ספרי ופרש"י עה"פ תבוא כו, ג. 72) ראה טז, יג.
73) ראה ג"כ יל"ש אמור רמז תרנד. 74) שלח יד, כ.
75) ראה פרש"י תשא לג, יא. 76) לקו"ת שמע"צ פה, ד. פד, א.
77) תהלים קמט, ב. 78) שם קד, לא. 79) נוסח ההגדה - מפסחים קטז, ב במשנה. וראה תניא פמ"ז. 80) רמב"ם הל' ק"ש פ"א ה"ג. שו"ע אדה"ז רסס"ז. ועוד.

מצרים הרי זה משובח", און פון דעם יום קבוע בשנה הויבט זיך אן די הוספה - ביז אין אן אופן פון "תוספת מרובה על העיקר" - אין דעם ענין פון מזכירין יציאת מצרים בכל הימים שלאחרי זה.

יט. ומכל הנ"ל מובן, אז נוסף לזה וואס אפי' אויב עס וואלט ניט געווען קיין יסוד מוסד בתורה אויפן ענין פון קביעות יום אחד בשנה, וואלט מען דאס אויך געדארפט מקיים זיין מצד "דינא דמלכותא דינא" -

וואס דאס איז א דין אין תודתנו תורת חיים ותורת אמת, ווארום אזוי איז דער אמיתיות הענין, וויבאלד אז דאס איז ניט בסתירה צו אן ענין פון אידישקייט (וואס דעמולט איז דאך ביי אידן דא מערנים ווי איין זאגער - מלך מלכי המלכים הקב"ה), ובפרט אז דאס העלפט אויך ארוים אין דעם המתאים צו ניט אידן בשבע מצוות בני נח וכל הפרטים שבהם, און דאס העלפט אויך ארוים לחינוך בני ובנות ישראל -

איז נוסף לזה, וויבאלד אז דאס איז אן ענין המוסד בתורה - אז אפי' אן ענין אין וועלכן מ'איז מחוייב בכל רגע איז דא אויף דעם א יום המיוחד בשנה

- ע"ד ווי דער ענין פון לימוד התורה כנ"ל, ועד"ז דער ענין פון קבלת עול מלכות שמים וואס אין דעם איז מען מחוייב בכל רגע, האט דאס א יום המיוחד בשנה, דער טאג פון ר"ה וואס דעמולט איז דער ענין פון "תמליכוני עליכם"[81] -

איז מובן עד"ז בנוגע צו יום החינוך וכו'.

כ. ויהי רצון אז מ'זאל דאס אויסנוצן אין דעם גאנצן פארנעם וואס מ'האט איצטער,

וואס דער אויבערשטער האט אוועקגעשטעלט יעדערן פון אונז, ועד"ז בכמה מדינות, אין א מצב אז מ'קען טאן בשמחה ובטוב לבב, גלוי לעין כל אן קיינע הגבלות, אין א חינוך טוב וישר,

אין אן אופן פון מוסיף והולך ואור.

און ס'זאל מקוים ווערן דער "מי שיש לו מנה רוצה מאתים" - אז די הצלחה וואס מ'וועט זיכער האבן אין דעם זאל מעורר זיין א תשוקה גדולה ונפלאה אויף טאן נאך מערער, און ניט נאר א ביסל מערער, נאר כפלים, און דערנאך כפלים פון די כפלים ("מאתים - רוצה ד' מאות"), און אזוי ווייטער באופן דהולך ומוסיף.

- און -

----

81) ר"ה טז, סע"א.

הנחת הת' בלתי מוגה

און דערנאך וועט זיכער זיין די הצלחה אז מ'וועט קענען זאגן ראו גידולים שגידלנו - די פירות וואס מ'האט פון דער הוספה אין דעם חינוך - נוסף אויף דעם עיקר וואס איז שוין געווען ביז איצטער אין חינוך,

אז מ'וועט מגדל זיין קינדער וואס וועלן גיין אין דעם דרך וואס איז אנגעוויזן אין שבע מצוות בני נח וכל הסעיפים שלהם - וואס דאס איז בנוגע לכל אומות העולם, כל בני האדם;

וביתר שאת ויתר עוז - בנוגע צו די וואס זיינען מחוייב אין חינוך ע"פ תורה - בני אברהם יצחק ויעקב שרה רבקה רחל ולאה, וואס יעדערער פון זיי האט "מורשה קהלת יעקב" - די זעלבע תורה וואס "צוה לנו משה", "לנו" - צו יעדערן פון אונז בכל מקום ובכל זמן אן קיינע שינויים, האט מען דאס באופן ישיר פון משה'ן אליין, וואס ער איז געווען א ממוצע המחבר, ווארום "ונחנו מה"[82], ער איז מערניט ווי א ממוצע המחבר[83], און "ומסרה ליהושע"[84] ביז עד סוף כל הדורות, "עד הים האחרון"[85] - כפירוש הספרי[86] - " עד היום האחרון".

און דורך דערויף וועט מען אויפשטעלן צבאות ה', און מ'וועט גיין "בנעדינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותנו"[87]

- אזוי ווי דאס איז געווען אין ימי צאתך מארץ מצרים, אז "ובני ישראל יוצאים ביד רמה"[88], דורך דערויף וואס זיי האבן אויפגעשטעלט קינדער וואס האבן דערנאך געזאגט די ערשטע "זה[89] א-לי ואנוהו"[90] -

לקבל פני משיח צדקנו, ובאופן דאראנו נפלאות[91], ובשמחה ובטוב לבב, ובעגלא דידן.

* * *

כא. מ'האט גערעדט פריער וועגן דעם גודל ענין החינוך, ביז וואנעט אז דער גאנצער ענין פון מ"ת ווערט צוגעגליכן אין מדרש צו א מצב פון א קינד וואס געפינט זיך בבית הספר, און ווי דאס איז אויך בפשטות - אז דערווארט "תורה" (וואס על שמו ווערט אנגערופן "מתן תורה") איז מלשון הוראה[1], וואס דאס איז דאך דער ענין החינוך, להורות להמחונך את הדרך הישר שבו ילך לבטח דרכו.

און אין דערויף גופא זאגט תורה דעם גודל הענין פון "חנוך" -

----

82) בשלח טז, ח. 83) סד"ה פנים בפנים תרנ"ט (ע' קצד-ה). וראה תו"ח וארא קטז, א ואילך. ועוד. 84) אבות רפ"א. 85) ברכה לד, ב. 86) הובא בפרש"י עה"פ. 87) בא י, ט. 88) בשלח יד, ח. 89) בשלח טו, ב. 90) ראה סוטה יא, ב. 91) מיכה ז, טו.

"חנוך לנער" אז דאס איז נוגע אויך צו "גם כי יזקין"[92]
[אע"פ וואס בנוגע צו דעם זמן פון "חנוך לנער" זאגט די
גמרא אין קידושין[93] הגבלות בשנים ביז ווען איז "אדידך על
צוארי דבריך"] - און עס הויבט זיך אן נאך איידער הגיע
לחינוך, אפי' איידער מתחיל לדבר, ביז אפי' ניין חדשים
קודם שנולד איז שוין נוגע דער קידוש אביו ואמו צו די בנים
ובנות הנולדים עי"ז[94], וואס דאס איז אויך אן ענין של חינוך,

ונוסף לזה, כדי לעורר את האדם, וואס ווי מ'זעט במוחש
- דארף מען האבן א זירוז וציווי מיוחד בנוגע צו ענינים
אין וועלכע מ'איז נתרגל געווארן, אז ס'זאל זיין "כחדשים"[95],
מיט א כ"ף הדמיון, און ערשט דערנאך קומט דער צווייטער
לשון[96] - "חדשים" (אן א כ"ף הדמיון); משא"כ א דבר חדש איז
דעמולט "הכל רצין לקראתה" ווי ער זאגט אין ספרי[97] - דארף
דעריבער זיין א יום מיוחד בשנה לעורר על ענין זה.

בדוגמא (ווי גערעדט פריער) ווי דאס איז בר"ה, אז
דעמולט איז די התחדשות פון "המליכוני עליכם", פון קבלת
עול מלכות שמים - אע"פ וואס מ'איז מחוייב בזה בכל רגע
ורגע, ווארום ס'איז דאך פון די שש מצוות - "שש ערי מקלט"[98],
ווי ער זאגט דעם סימן אין חינוך[99] [וואס כידוע איז דער ספר
געשריבן געווארן לשם חינוך ילדי ישראל, כמובן פון דער
הקדמה, ובפרט פון סוף דברי ימי חייו של המחבר],

איז אעפ"כ אויך אין דעם ענין פון קבעומ"ש, וואס ער
איז יסוד כל התורה כולה - "אנכי ה' אלקיך גו'"[100] - פאראן א
יום אחד בשנה, ראש השנה, וואס דעמולט ווערט א התחדשות און
א שלימות אין דעם ענין פון קבלת עול וואס מ'האט געהאט
במשך כל השנה שלפנ"ז, על מנת אז פון דער הוספה זאל דער
נייער יאר (שלאחרי ר"ה) זיין ביתר שאת וביתר עוז אין דעם
ענין.

ועד"ז אויך בנוגע ללימוד התורה, כנ"ל בארוכה, ועד"ז
אויך אין דעם חינוך פון יעדער אידישן קינד - ווי גערעדט
פריער.

ובפרט (כנ"ל) אז דער ענין איז א "דינא דמלכותא",
וואס וויבאלד דאס איז אין עניני רשות, ובפרט אין עניני

- טוב -

----

92) משלי כב, ו. 93) ל, רע"א. 94) ראה נדה עא, רע"א. זח"א קיב, א. תניא ספ"ב. 95) ספרי ופרש"י עה"פ ואתחנן ו, ו. 96) פרש"י תבוא כו, טז. וראה ג"כ פרש"י יתרו יט, א. עקב יא, יג. 97) שם. 98) לשון הכתוב - מסעי לה, ו. 99) באגרת המחבר בריש הספר (בסופה). 100) יתרו כ, ב.

הנחת הת' בלתי מוגה

טוב ויושר - ווערט דאך דאס א דין אין תורה (כמבואר ופשוט - אז דאס וואס מ'דארף מקיים זיין "דינא דמלכותא" איז ווייל עס ווערט א דין פון תורה),

און אין דעדויף גופא איז דאך דאס אזא "דינא דמלכותא" וואס ווערט א סיוע אין דעם קיום פון דעם חיוב און זכות פון תורתנו תורת חיים, וואס לייגט א הדגשה מיוחדת אויף חינוך הבנים והבנות

[ביז וואנעט אז ס'איז מבואר אז איינער פון די טעמים פארוואס נשי ובנות ישראל ווערן אנגערופן "עקרת הביה" איז - ווייל דער חינוך פון די בנים ובנות, וואס פון זיי ווערט דערנאך אויפגעשטעלט דער בית בישראל פון א יחיד, און אויך בית ישראל בכללות, הויבט זיך אן פון דער ערשטער תקופה בחיי הילד והילדה, וועז ער איז "צריך לאמו"[101] (און ערשט דערנאך ווען ער ווערט בן חמש ובן שש, דעמולט איז דאס שייך מערער לאביו - נוסף אויף דער שייכות לאביו ווען "כשמתחיל לדבר" "אביו מלמדו תורה")],

עאכו"כ (כמדובר לעיל) אז דאס איז ניט נאר "דינא דמלכותא", נאר דאס איז א דין פון מלכות שמים - גודל ההדגשה וואס מ'לייגט אויף חינוך.

און ווי אויך דערמאנט פריער בנוגע דער הנהגה פונעם רבי'ן נשיא דורנו [וואס ב' ניסן איז געווען זיין עלי' על כסא הנשיאות - און אלע י"ב ימים פון די נשיאים ווערן דאך אנגערופן "ביום המשח אותו", ווי אייך נקודה - כמדובר אמאל בארוכה], ועד"ז די נשיאים וואס ער איז געווען זייער ממלא מקום - אנהויבנדיק פון בעש"ט (אז התחלתו איז געווען פון זייך א באהעלפער ביי א מלמד אין חדר, לערנען קינדער וואס שטייען ערשט בתחלת החינוך, וועגן זאגן "געלויבט דער אויבערשטער" "אמן יהא שמי' רבא" וכיו"ב, כמסופר אין די זכרונות פון כ"ק מו"ח אדמו"ר).

איז בשעת דער אויבערשטער באווייזט - ביז אז מ'זעט דאס בעיני בשר - אז א מלוכה אדירה איז דאס קובע אלס "דינא דמלכותא", אלס חוק - דארפן דאך זיכער אלע נתיני המדינה, ובפרט אידן (וואס זיינען מחוייב אין תורה מלשון הוראה בכל שעה ובכל רגע) מסייע זיין אין דערויף;

און ניט נאר מסייע זיין א צווייטן, נאר בעיקר מסייע זיין זיך אליין אויף מוסיף זיין אין דעם ענין החינוך ביתר שאת וביתר עוז, ביז אין אן אופן וואס איז שלא בערך לגבי ווי ס'איז געווען בימים שלפנ"ז,

- און -

---

101) עירובין פב, א. ועוד.

און ווי ס'שטייט[26] דער לשון בנוגע צום אויבערשטן אז "תוספתו מרובה על העיקר" - וואס "מגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל"[102], ד.ה. אז ווי עס פירט זיך דער אויבערשטער לויט "חקיו ומשפטיו", דארפן זיך אזוי פירן אידן וואס זיי זיינען דאך "ועמך כולם צדיקים"[103], וואס צדיקים דומין לבוראם[104] - ווארום דער אויבערשטער וויל אז מ'זאל זיך אזוי פירן, און דערפון גופא איז מובן אז ער גיט כח אויף ממלא זיין זיינע ציוויים.

כב. דערצו קומט צו נאך אן ענין:

עס ווערט דאך נענטער צו ימות המשיח, וואס דעמולט דארף דאך די גאנצע וועלט איבערגעמאכט ווערן אין אן אופן אז "אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' (יעדער עס באזונדער, און אלע עמים) לעבדו שכם אחד"[68].

איז בשעת עס גייט ארוים אזא חוק ודין פון א מלכות וואס איז שולט און האט א השפעה אויף כל העולם כולו, ווערט דעמולט אפן די וועג אויף ממשיך זיין דעם ענין בכל העולם כולו -

ווארום בשעת מ'האט א השפעה אויף כל העולם כולו, דארף דאס זיין ניט נאר א השפעה פון געלט אדער כלים וכיו"ב אליין,

נאר מ'דארף אויסנוצן די מעגליכקייט לתכלית המכוון - אויף משפיע זיין מען זאל גיין בדרך הישר, אויף צוגרייטן די וועלט אז די זאל זיין אין אן אופן פון "לשבת יצרה", אזא ישוב העולם ווי דער אויבערשטער וויל, ווי ס'איז געווען ווען עולם על מילואו נברא[105],

וואס דאס ווערט אויסגעפירט דורכן קיום רצונו של הקב"ה, וואס ער וויל פון כל האומות כולם (נוסף לזה וואס ער וויל ביהר שאת ויתר עוז פון בני ישראל), אז זיי זאלן מקיים זיין די שבע מצוות בני נח, וואס דאס איז דער יסוד פון ישוב העולם - וכמבואר ברמב"ן פ' וישלח[106] ובכ"מ - אז דער ענין פון ישוב העולם איז נכלל אין מצוות דינין וכו' (וואס אין כאן המקום להאריך בזה).

איז דעריבער כאן המקום והענין אויף אויסנוצן די השפעות וואס מ'האט באיזה שטח שיהי' אויף דעם ענין הנ"ל -

ווי די גמרא זאגט אז ס'איז בטבע האדם, אז בשעת מ'באקומט פון איימיצען א השפעה טובה איז מען אים מכיר

- טובה -

---

102) תהלים קמז, יט. וראה שמו"ר פ"ל, ט. 103) ישעי' ס, כא. 104) ב"ר פס"ז, ח. 105) שם פי"ד, ז. 106) עה"פ לד, יג.

טובה, ביז וואנעט אז "אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו"[107], ועד"ז איז "הכלה הופכת את פני' ואוכלת כו' מפני שהיא בושה"[108], ע"ד ווי ער זאגט אין ירושלמי[109] "דאכיל מן חברי' בהית (בושת[110]) מסתכל בי'",

און דער עיקר איז - אז דאס איז מעשה רב, וואס מ'זעט במוחש אז בשעת מ'רעדט מיט א מושפע וועגן א צווייטן ענין וואס האט לכאו' קיין שייכות ניט צום תוכן ההשפעה, העדס ער זיך צו מיט אן אוזן קשבת, וויבאלד די בקשה והצעה קומט פון דעם וואס פון אים האט ער מקבל געווען די השפעה; און וואס איז נאך מעדער נוגע - פון ווענען ער האפט אז ער וועט מקבל זיין א השפעה אויף מארגן, ויש מהר לאחר זמן[111], באיזה ענין שיהי'.

כג. אין וואס דארף באשטיין די השפעה - האט מען דאך גערעדט אמאל בארוכה א דבר נפלא בזה:

דער עיקר וואס מ'דארף באווארענען ביי א מענטשן (און אויך ביי א אידן) איז - מ'זאל ניט אריינפאלן אין דעם טעות פון "כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה"[112], וואס דאס איז דער יסוד ושורש אויף אלע ענינים בלתי רצויים - ווייל אז ער זאגט "כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה", איז דאס דערנאך גורר - כמרז"ל[113] "היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך כו'" - אז ער זאל זאגן "לי יאורי ואני עשיתני"[114], ווי ס'איז געווען ביי פרעה'ן (וואס אין דעם איז געווען דער ענין פון יציאת מצרים).

דער עיקר באווארעניש פון "כחי ועוצם ידי" איז - ווי פארשטאנדיק פון דער גמרא אין סנהדרין[115], אז נוסף דערצו וואס א מענטש האט א ראש ולב ורמ"ח אברים ושס"ה גידים, און רגלים וואס אויף זיי איז ער עומד, איז אויך דא א דבר המעמיד את האדם על רגליו, וואס דאס איז ממונו -

ומזה מובן, אז עיקר הענין וואס מ'דארף באווארענען "כחי ועוצם ידי" איז בשעת דער אויבערשטער בענטשט מיט עשירות, צי עשירות אין כסף וזהב כפשוטו, אדער עשירות אין כסף וזהב מיט אלע פירושים ורמזים שבזה - קען דאך אים איינפאלן אז דאס איז אים מעמיד על רגליו, און רגליו

- זיינען -

----

107) ב"מ ג, סע"א. וש"נ. 108) פסחים פו, א-ב. ירושלמי פסחים פ"ז הי"ג. 109) ערלה פ"א ה"ג. וראה לקו"ת צו ז, סע"ג. 110) פ"מ שם. 111) תנחומא בא יג, מכילתא ופרש"י עה"פ בא יג, יד. 112) עקב ח, יז. 113) שבת קה, ב. 114) יחזקאל כט, ג. 115) קי, א. וש"נ.

זיינען מעמיד ראשו ולבו, ביז וואנעט ער זאגט אז דאס איז כחי און עוצם ידי, ביז ער זאגט "לי יאורי ואני עשיתני" - איז אין דערויף דארף זיין די באווארעניש וכו'.

און דא זעט מען אז אין דעם ממון במדינה זו האט מען קובע געווען אז מ'זאל

[ניט נאר אנשרייבן בדיו כתוב על הניר, באותיות הכתיבה, אויף די פאפירענע געלט - וואס זיי האבן ע"פ תורה בלויז א דין פון א שטר חוב, ד.ה. ניט אז דאס באווייזט אויף עשירות, נאר עס באווייזט אז די מדינה איז זיך מתחייב, אז ווען מ'וועט צושטעלן אט-די פאפירל, וועט מען באצאלן כך וכך כסף וזהב,

[וכידוע די שקו"ט[116] צי ס'זיינען דא חילוקים צווישן די פאפירענע געלט מיט געלט פון זילבער - בנוגע צו הל' ריבית, בנוגע צו תשלום חוב, מחצית השקל (וואס איז געווען בפורים), חמשה שקלים פון פדיון הבן (וואס איז פארבונדן מיט יציאת מצרים - מיט דעם ענין וואס איז געווען בחצות הלילה, ווי ס'שטייט אין פשטות הכתובים[117]],

איז ניט נאר וואס מ'שרייבט אויף די פאפירענע געלט, נאר מ'האט קובע געווען אז מ'זאל אויך]

חורט זיין באותיות החקיקה אין דעם זילבערנעם כסף פון דער מדינה (וואס דאס זיינען אותיות שמיני' ובי') אז אין וואס באשטייט זייער אמונה און בטחון און האפענונג (מיט די אלע טייטשן וואס ווערן נכלל אינעם ווארט "טראסט") - אין דעם אויבערשטן!

וואס דאס הויבט זיך אן דערפון וואס בשעת מ'הויבט אן אן ענין אין בית המחוקקים (צי אין דעם ערשטן צי אין דעם צווייטן - כנהוג במדינה זו), איז התחלתו - א תפלה להקב"ה (ווי ס'איז דא פון די מסובים כאן וואס זיי האבן געזאגט די תפלה סיי בנוגע דעם סטייט סיי בנוגע צו עיר הבירה) - און דערמיט הויבט זיך אן דערנאך די שקו"ט וואס פאר א חוק זאל מען ארויסגעבן, און וואס זאל זיין דער נוסח ותוכן וכו' וכו'.

איז דערנאך ווען ס'קומט אראפ די השפעה דערפון צו אנשי המדינה, וואס דאס קומט דורך דעם ממון וואס מיט אים איז מען קונה חיי נפשו וכל צרכי האדם - האט מען מחוקק געווען אז אויך אין דעם כסף עצמו פון וועלכן דער ממון איז

- געמאכט -

---

116) ראה הנסמן בספר לקוטי פנחס על הל' פדה"ב סש"ה סקי"ב. פתחי תשובה שם סק"ז. 117) בא יב, טו.

געמאכט געווארן - איז מען תוקף דעם ענין הנ"ל, וכידוע די מעלה פון אותיות התקיקה אויף אותיות הכתיבה בנוגע צו קיום הענין והתוכן וועלכן מ'איז תוקף.

כד. דערפון איז אויך מובן בנוגע צו דער השפעה וואס מ'דארף אויסנוצן אין די ערטער וואס מ'האט אן השפעה, ואפי' במקום וואס דערווייילע האט מען נאך ניט, האפט מען ראך און מ'איז זיך משתדל צו קענען משפיע זיין אויך אויף שאר המדינות אויף וועלכע מ'האט ביז איצטער נאך ניט משפיע געווען -

איז צוזאמען מיט דער הבעה תודה צום בית המחוקקים און צו דער ממשלה והעומד בראשה - דער פרעזידענט - פאר דעם וואס זיי האבן מכריז געווען גלוי לעין כל אויף דעם יחוד און אויסגעטייילטקייט פון ענין החינוך, דורך פארלאנגען און מאנען אז ס'זאל זיין א יום מיוחד בשנה המוקדש לענין החינוך -

קומט אויך די הצעה, מ'זאל זיך ניט באגנוגענען מיט דער הכרזה ביום אחד, נאר דערנאך זאל דאס נמשך ווערן אין די פעולות במשך כל השנה כולה,

און ווי מ'זאגט אין די תפלות מיט וועלכע מ'עפענט-אפ יעדער תקופה פון בית המחוקקים (הראשון והשני), אז ס'זאל זיין אין אן אופן פון צדק ויושר.

ועוד וגם זה עיקר - בשעת מען איז זיך משתדל (און מ'ליגט אין דערויף בראשו ורובו - מטעמים מובנים), אז די השפעה זאל זיין בכל המדינות אויף וועלכע מ'קען משפיע זיין -

זאל דער עיקר ההשתדלות זיין אין דעם ענין, אז בכל מדינה ומדינה זאל זיין דער חינוך בצדק ויושר,

וואס דאס וועט מבטל זיין בדרך ממילא די אלע ענינים בלתי רצויים וועלכע מ'וויל ניט ליידן, און קעגן וועלכע מ'שטעלט זיך בתוקף הכי גדול.

כה. ובפרט אז די מציאות איז (ווי מ'זעט בפועל), אז בשעת מ'קומט מיט אן הצעה מ'זאל משפיע זיין אויף מדינה פלונית - שטעלט זיך גלייך די שאלה, אז מ'דארף יוצא זיין פאר אלע מדינות, און אין אן אופן אז אלע זאלן זיין בשוה

[ווי דער לשון שבזה אויף ענגליש. וואס אין כאן המקום באווייזן צי קען איך יע ענגליש מיט אן אקצענט צי אָן אַן אקצענט וכו', ס'איז מספיק אז איך וועל דאס זאגן אויף אידיש],

איז למעלה מכל ספק אז מ'וועט אוועקלייגן דעם דגש

- אויף -

אויף משפיע זיין בנוגע צו חינוך בדרך הטוב והישר - אין שבע מצוות בני נח וכל המסתעף מהם.

און די בקשה והצעה לכל המדינות זאל סאקע גיין ווי דער נוסח פון דיפלאמאטן איז, אבער דער תוכן זאל זיין מיטן תוכן המתאים - אז מ'זאל קובע זיין אויף מטיב ומשפר ומוסיף זיין אין ענין החינוך שבכל מדינה ומדינה, אז ס'זאל זיין לויט דעם ענין פון "לשבת יצרה" ווי דער אויבערשטער האט אנגעוויזן, און ווי געזאגט פריער אז משה האט דאס מקבל געווען מפי הגבורה ביי מ"ת כדי דאס זאל אנקומען צו כל אומות העולם, ווי דער רמב"ם זאגט דאס בפשטות ובבירור ובדיוק אין הלכות מלכים[118].

וואס דעמולט וועט מען זיכער מצליח זיין, און מ'איז דערמיט אויך יוצא פאר אלע מדינות בשוה (צוזאמען דערמיט וואס מ'וועט נים האבן די שוועריקייטן ווי אזוי צו יוצא זיין פאר איינעם נים אנרירנדיק דעם צווייטן וכו') - ווארום דער ענין החינוך איז מקרב כל עם ועם כלשונו ובלשונו צום דרך הטוב והישר, צו דער "שפה ברורה" און צום "לעבדו שכם אחד" - וואס וועט זיין ווען דער עולם וועט זיין על תיקונו ובשלימותו.

כו. ועניך זה קומט ביחד מיט נאך אן ענין, אז כדי צו מונע זיין די ענינים בלתי רצויים וואס זיינען היפך החינוך הטוב - איז בשעת מ'שיקט נשק מחוץ למדינה, איז א דבר הפשוט אז מ'דארף דאס שיקן צו אזא מדינה וואס דארף דאס האבן לשם הגנה,

ווארום זי שטייט אין א סכנה ווייל מ'וויל אויף איר אנפאלן ח"ו, און נים נאר וואס מ'וויל במחשבה נעלמת, נאר מ'זאגט דאס בדיבור, ובדיבור גלוי לעין כל, און מ'איז אויך נים יוצא בדיבור נאר מ'באווייזט א ביישפיל -

וואס דעמולט איז דאס א בארעכטיקונג אז צוזאמען דערמיט וואס מ'איז משפיע טוב בטוב הנראה והנגלה, שיקט מען כלי נשק - אע"פ אז לכאו' האפן דאך אלע אז ס'זאל זיין "וכתתו חרבותם לאתים"[119], און מ'וועט נים דארפן אנקומען צו כלי נשק [בידוע די נפק"מ דערפון לגבי הלכות שבת[120], וואס איז אזוי ווי דער "יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"[121]];

וויבאלד אבער אז מ'געפינט זיך נאך אין א חושך, נאך פאר דעם "לעבדו שכם אחד" - מוז מען באווארענען אז די אויף וועלכע מ'איז מאיים, זאל ביי זיי קענען זיין "ושכבתם

- (לבטח -

---

118) ספ"ה. 119) ישעי' ב, ד. 120) ראה שבת סג, א. 121) תמיד בסופה.

(לבטח, ווארום ס'וועט זיין) ואין מחריד"[122], וויסנדיק אז ביי זיי איז דא דער נשק הכי טוב.

און מ'זאל ניט נוצן ח"ו דעם נשק וואס מ'האט, אויף מוסיף זיין כח ביי די וואס ענינם איז אויף מאיים זיין און מפחיד זיין און טאן במעשה בפועל אדער בדיבור אדער על יסוד פון חזקה ג' פעמים - ווי זיי האבן זיך געפירט לפנ"ז מיט נשק, כדי צו טאן היפך הצדק והיושר, ביז צו פיקוח נפש ממש.

וואס אין דערויף איז ניטא דער ענין אז מ'פירט זיך ניט גלייך מיט אלעמען, אז איינעם גיט מען און דעם צווייטן גיט מען ניט - ווארום מ'גיט צו אלע וואס שטייען אין א סכנה על קיומם, און ניט אן ענין פון סכנה מדומה, נאר מ'האט אויף דעם ראיות פון ימים ושנים שעברו, און מער ווי שלשה פעמים כמדובר לעיל, ואין כאן המקום להאריך בזה -

ובמילא איז דאס א גלייכע "פאליסי" (א גלייכע שיטה והנהגה) צו יעדערן און צו יעדערע.

כז. והעיקר, כאמור לעיל, אז צוזאמען מיט אלע משלוחים שיקט מען דאך אויך געלט - זאל מען ארייגלייגן א זילבערנעם דאלאר, וואס אויף אים דארף מען ניט מוסיף זיין קיינע ביאורים, ווייל אויף אים איז חרות אז מ'גלויבט אין דעם אויבערשטן און מ'האפט אין דעם אויבערשטן -

און דאס זאגט דער דאלאר אליין, וואס ער איז א מטבע של כסף, ובמילא איז מען זיכער בקיומו אין אן אופן של קביעות [משא"כ שוה כסף, כידוע דער הילוק צווישן כסף מיט זהב, ווי די גאנצע שקו"ט בזה אין דער סוגיא אין ב"מ[123]].

כח. און דעמולט וועט דאס אליין מוסיף זיין אין דעם כח ועוצם פון דער מלוכה וואס וועט נוצן איר השפעה בכיוון האמור,

אנהויבנדיק, כאמור לעיל, אז צוזאמען ובהמשך צו קביעת יום חינוך אחת בשנה, אין אן אופן פון אחת - יחידה (ווי תוס'[124] טייטשט דאס אפ), אז דאס טיילט אוים דעם ענין החינוך אין אן אופן מיוחד -

זאל מען זיך ניט באגנוגענען דערמיט וואס מ'שיקט אן "אמבאסאדאר" (א שליח) וואס רעדט וועגן כמה וכמה ענינים - אבער ער היט זיך אוים (עכ"פ - ווי ס'איז געוועז דער סדר

- ביז -

----

122) בחוקותי כו, ה-ו. 123) מד, א ואילך. 124) ד"ה עד אחת - מנחות יח, א.

ביז איצטער) צו אנרירן דעם ענין החינוך, טענה'נדיק אז דאס איז אן ענין פנימי וואס מ'קען זיך אין דערויף ניט מישן;

איז דאס היפך המציאות - ווארום בשעת מ'איז מחנך א קינד אין א פנה נדחת בעולם באופן טוב, קען פון דעם קינד ווערן א "צדיק יסוד עולם"[125], אז אויף אים אליין קען זיך האלטן די גאנצע וועלט;

און "זה לעומת זה עשה האלקים"[126], ווען מ'איז מחנך א קינד שלא כדבעי, קען דערפון רערנאך ארויסוואקסן איינער - ווי מ'האט דאס געזעהן בעיני בשר בדורנו זה, אז איין און איינציקער, א האלבער מטורף, האט חרוב געמאכט רח"ל א חלק חשוב פון דער וועלט - מיליאנען נפשות זיינען אוועקגעגאנגען לאיבור, און אלע האבן געוואוסט זיין מעמד ומצב בחכמה ושכל וכחות הנפש וכו' וכו', און בנס שלמעלה מדרך הטבע איז מען ניצול געווארן פון אים -

וואס דאס איז געווען אן ענין וואס "עינינו ראו ולא זר", ע"ד ווי דער רמב"ם[127] זאגט אז מ'דארף זיך ניט פארלאזן אויף עדות (וואס ביי יעדער עדות בלייבט נאך א מקום לספק), משא"כ ווען "עינינו ראו ולא זר ואזנינו שמעו ולא אחר" ווי דער רמב"ם איז מאריך בלשונו, ווערט דאס א דבר שאין לפקפק בו, ס'איז ניט שייך להחליש תוקפו, ועאכו"כ להטיל ספק בתוקפו -

וואס דערפאר איז ווען מ'טענה'ט אז דאס איז אן ענין פנימי, איז דאס אפשר אן ענין אין אן אפיציעלן אופן וכו' - מ'דארף דאך אבער טראכטן וועגן תכלית השלימות ביז צו תכלית הקיום כפשוטו - אויף באווארענען ס'זאל רח"ל ניט ארויס-קומען ווי דער וואס ימח שמו וזכרו וואס מ'האט געזעהן וואס ער האט אפגעטאן מיט צענדליקער מיליאנען מענטשן, סיי אירן סיי ניט אידן, ואין להאריך בדבר המצער.

כט. ובמילא איז מובן אז מען דארף זיך אריינלייגן אין דעם חינוך פון יעדן קינד, סיי פון א אידן סיי פון א ניט אידן,

און בשעת א מלוכה זעט אז זי האט באקומען כחות בלתי משוערים, וואס קיינער האט זיך ניט געריכט מיט צען-צוואנציק יאר צוריק אז מ'וועט קענען האבן אזא השפעה ווי מ'האט איצטער -

איז א זיכערע זאך, אז מתאים צו דער תפלה מיט וועלכער

- מ'האט -

---

125) לשון הכתוב - משלי י, כה. 126) קהלת ז, יד.
127) הל' יסוה"ת רפ"ח.

מ׳האט אנגעהויבן אויך אט-די "סעשיאן" - זאל די השפעה אויסגענוצט ווערן לכל לראש אויפן עיקר, "לתקן עולם במלכות ש-ד-י", אין די מצוות וואס אלע זיינען איך זיי מחוייב, די שבע מצוות בני נח וכל ההסתעפות שלהם.

און די טענה אז דאס איז אן ענין פנימי - איז דאס מערנים ווי א הסברה פארוואס מ׳זאל דאס ניט זאגן בתור חוק נאר בתור הצעה, און מ׳זאגט אז מ׳וועט אין דערויף העלפן, ועוד והוא העיקר - מ׳באווייזט א לעבעדיקן ביישפיל ווי אזוי מ׳טוט אליין בכיוון זה,

אנהויבנדיק פון דעם דבר המעמיד וואס איז נאך נידעריקער פון די רגלים (וואס דערפאר איז ער מעמיד די רגלים) - וואס אין דעם איז שוין ניכר אז די גאנצע מציאות פון זיין אמונה און תוקף האט ער חורט געווען אז דאס איז דער ענין פון אלקות, דער אויבערשטער, וואס ער איז דער אויבערשטער פון כל העניינים פון למטה מטה און באמצע ולמעלה וכו׳ -

וועט דעמולט זיכער די השפעה נתקבל ווערן.

ל. און דורך דעם וואס ס׳וועט נתקבל ווערן די השפעה, וועט דאס מוסיף זיין אז ס׳וועלן נתקבל ווערן אויך די אנדערע עניינים אין וועלכע מ׳וויל משפיע זיין -

נוסף לזה וואס ס׳וועט ווערן קלענער דער גאנצער ענין פון התחרות בלתי מתאימה און דער גאנצער ענין פון סכנה של מלחמה רח"ל, און מ׳וועט ניט דארפן פאטערן אזוי פיל געלט אויף באווארענען זיך פון מלחמות.

ובפרט אז מ׳וועט שוין איצטער באווארענען געבן נשק צו די וואס אנדערע זיין "ממשמשים לבוא"[128] אויף אן ענין וואס היל"ת, און ניט געבן נשק צו די וואס "ממשמשים לבוא" און מאכן דערפון ניט קיין סוד.

לא. וכל הנ"ל וועט אויך מגדיל זיין דעם זכות פון דער מדינה -

וואס מ׳איז דאך מחוייב אין "ודרשו את שלום העיר והתפללו בעדה גו׳ כי בשלומה יהי׳ לכם שלום"[129], דאס איז דאך איינער פון ציוויי ה׳, און ס׳איז אויך מובן מצד דעם ענין פון הכרת טובה -

אויף פועל זיין, צוזאמען מיט דער התחלה טובה פון

- קביעות -

----

128) דאה שו"ע (ואדה"ז) או"ח סשכ"ט ס"ו. 129) ירמי׳ כט, ז.

קביעות יום המיוחד בשנה על ענין החינוך בנוגע למדינה זו - אז דאס זאל דערנאך נמשך ווערן בכל ימות השנה במדינה זו,

ועוד ועיקר, וויבאלד אז רוב בני האדם שבעולם געפינען זיך מחוץ למדינה זו, זאל מען אויסנוצן דעם כח וואס דער אויבערשטער האט געגעבן אז מ'קען זיין א משפיע, און א משפיע וואס נשמעין לקולו -

לכל לראש אין דעם עיקר הענין, אז דער עולם בכל מקום שהוא זאל זיין אין דעם אופן פון "לשבת יצרה" (כנ"ל בארוכה), ווי דער אויבערשטער וויל דעם ענין פון "לשבת" [וואס אויב ס'איז נאר ניט אזא מין "לשבת" איז דאס - ווי דער פסוק זאגט פריער - אן ענין של "תהו", וואס דעמולט טויג דאס ניט פאר כל העולם כולו וכל חלק שבעולם].

און דעמולט האט מען די הבטחה, אז בשעת מ'גייט "לעשות צדקה ומשפט" ווי מ'האט באקומען ביי מעמד הר סיני אויך אלס "לאור גוים" (כנ"ל סי"ב מהרמב"ם), וועט אויך נתחזק ווערן די השפעה על כל העולם אין אן אופן פון הולך ומוסיף.

און דאס וועט ווערן דער צינור און דער משפיע להוסיף צדקה ויושר בהנהגה טובה בכל המדינות אויף וועלכע מ'האט שוין א השפעה והמדינות שיתוספו עליהם - אז זיי זאלן אויס-נוצן כל העניינים המושפעים, סיי גשמיות סיי אנדערע זאכן, אויף טוב ויושר,

און מ'וועט אויסנוצן די השפעה בעיקר כל העיקרים, אויף משפיע זיין אויף יעדער מדינה, אז ווי גוט דער מצב דארטן איז, זאל קומען נאך מערער און נאך מערער בתוספות מרובה על העיקר,

און אין אן אידעלן אופן מיט א גוטן נוסח און מיט א דיפלאמאטישער הצעה, והעיקר - מיט א הוספה פון א דאלאר וכמה דאלארן, וועט דאס זיכער מצליח זיין.

וכל הנ"ל וועט מזרז זיין און מקדים זיין דעם "והיתה לה' המלוכה"[130], ווארום ביי כל העמים כולם וועט זיין דער "לעבדו שכם אחד", בביאת משיח צדקנו, יבא ויגאלנו "ויתקן את כל העולם כולו" כלשון הרמב"ם[131], במהרה בימינו, בעגלא דידן ממש.

* * *

לב. בהמשך להמדובר לעיל בנוגע לענין החינוך - איז דא אין דערויף א הדגשה מיוחדת בזמנים אלו, וואס אין גלות גופא

- איז -

---

130) עובדי' א, כא. 131) הל' מלכים ספי"א.

איז דאס דער זמן פון חושך כפול ומכופל (כידוע המשל בזה[132]), וואס בנוגע לזה איז פאראן א גמרא תמוהה לכאורה:

די גמרא[133] זאגט אז בעקבתא דמשיחא, בסוף הימים, איז "כל יום ויום מרובה קללתו משל חבירו". איז לכאו' ניט מובן: ס'איז דאך דא א כלל[134] אז "די לצרה בשעתה" - איז צוליב וואס דארף די גמרא באווארענען בזמן האמוראים, אז מ'זאל וויסן איין טויזנט יאר לאח"ז אז דער סדר אין דרך הטבע איז אז "כל יום ויום כו'"?

ויתירה מזו: די עבודה פון א אידן דארף דאך זיין בשמחה ובטוב לבב[135], און די עבודה איז נוגע לעצם קיומו

- ווארום "אני נבראתי לשמש את קוני"[12]; די גאנצע מציאות פון דעם עבד באשטייט אין דעם וואס ער איז אן עבד לאדונו,

עאכו"כ בנוגע צו א מלך - באשטייט די גאנצע מציאות פון אנשי המדינה אין דעם וואס זיי זיינען אנשי המלך ונשמעים לקולו

[וואס דערפאר ברענגט דער היפך השמיעה בקול המלך, אפי' בדבר קל ביותר, ביז צו "מאן רמחוה במחוג קמי מלכא"[136], וואס דאס איז נאך ווייניקער פון א דבר קל - צו ביטול כל מציאותו, וואס דעריבער איז דער עונש ע"פ התורה בביטול המציאות שלו,

וההסברה בזה, כאמור, וויבאלד זיין גאנצע מציאות איז דאס וואס ער איז עבדו של המלך, איז בשעת ער רירט אן דעם קשר צווישן אים מיטן מלך דורכן סאך היפך רצון המלך, נעמט ער ביי זיך אליין צו זיין חיות רח"ל - און דערפאר קומט ארויס דער עונש בתורה, ווארום תורת אמת זאגט ווי דער אמת איז],

וואס עד"ז איז אויך בענינינו - כמשל הידוע[137] וואס ר"ע האט געזאגט, אז אזוי ווי דגים שבים וואס גייען ארויס פון ים זיינען זיי פורש ממקום חיותם, עד"ז איז בנוגע צו תורה וואס זי איז חיינו ואורך ימינו; דאס איז ניט קיין ענין פון "עונש סגולי" (כלשון השל"ה[138] והרמב"ן[139]), נאר דאס איז בדרך סיבה ומסובב -

איז וויבאלד אז א איד מוז זיין בשמחה וטוב לבב, און

- עס -

---

132) לקו"ד כ"א סח, א. 133) סוטה מט, א. 134) ברכות ט, ב. 135) ראה רמב"ם סוף הל' לולב. 136) חגיגה ה, ב. 137) ברכות סא, ב. 138) בית אחרון יב, א-ב. 139) עה"ת ר"פ וארא.

עס איז נוגע לעצם קיומו - איז ווי קומט עס אז די גמרא איז מודיע מיט טויזנט יאר לפנ"ז אז "כל יום ויום כו׳"?

לג. איז די הסברה בזה:

בשעת ס׳קומט א צייט ווען די ענינים שטייען בהעלם והסתר מצד דעם חושך כפול ומכופל, ביז אז "כל יום ויום וכו׳" -

איז דאס מכרית מ׳זאל אנזאגן מיט טויזנט יאר פריער, אז מ׳זאל וויסן אז מ׳טאר נים שטיין על מעמדו ומצבו וואס איז געווען בתכלית השלימות ביום שלפנ"ז, ווארום דאס איז נים מספיק אויף מארגן:

וויבאלד אויף מארגן קומט צו אין דעם לעו"ז, אין היפך הברכה - איז כדי צו באווארענען דאס, דארף מען לכתחלה מקדים זיין די רפואה -

מוסיף זיין אין די ענינים של ברכה והמשכה פון תורה און המשכה פון אידישקייט און ברכת ה׳, מערער ווי ס׳איז געווען נעכטן.

ובדוגמא ווי דאס איז ביי נרות חנוכה, ווי דער רמ"א[140] זאגט דעם לשון אז ס׳איז א "מנהג פשוט" אז בלילה השני׳ צינדט מען אן צוויי ליכטלעך וכו׳,

ווארום ווען ס׳קומט צו א נייער טאג מוז מען מוסיף זיין נאך א ליכטל, אע"פ וואס תורת אמת זאגט אז פאר נעכטן איז עס געווען גענוג, ואדרבה - דאס איז געווען "מהדרין מן המהדרין"; וויבאלד אבער עס קומט צו א נייער טאג, מוז מען לכתחלה בתחלת הלילה גלייך "משתשקע החמה"[141] אנצינדן מיט א "נר מצוה ותורה אור" מערער -

און דערפון קומט דאס אראפ אין קיום המצוה בגשמיות, מ׳זאל אנצינדן מיט איין ליכט מערער, "מעלין בקודש"[142].

לד. די התחלה פון ענין הנ"ל - אז בכל יום דארף זיין א הוספה לגבי יום שלפניו - איז דאס אין דעם ענין החינוך.

וואס דאס איז א הסברה נוספת דערצו וואס האט זיך גערעדט פריער (סי"ד), אז ענין החינוך פון א קינד איז נים נאר ווען ער געפינט זיך בבית הספר, נאר ווי מ׳זעט בפשטות - א קינד ווערט נתחנך ומושפע ומודרך פון יעדער זאך וואס

- ער -

---

140) או"ח סתרע"א ס"ב. 141) שבת כא, ב. 142) ברכות כח, א. וש"נ.

ער זעט בכל רגע מימי חייו, צי דאס איז בבית הספר אדער ברחוב, עאכו"כ בבית אביו ואמו,

און מ'דארף אויף דעם ניט האבן קיינע ראיות - "קרא למה לי", וויבאלד דאס איז א סברא[143], ובפרט אז דאס איז ניט קיין סברא בעלמא, נאר א "מעשה רב"[144], א מעשה במוחש וואס מ'זעט בפועל.

ומזה מובן, אז אויך אין די ערטער וואו די קינדער ווערן נתחנך, איז ניט מספיק א זמן קצר - נאר וויפל זמן מ'קען נאר אויף דעם אפגעבן דארפן זיי זיין אפן און די קינדער זאלן אהינצו קומען;

און אויב זיי ווילן ניט קומען, איז אדרבה - דאס גופא איז א הוכחה אז זיי זיינען זקוק צו א חינוך בשעות נוספות, ווארום דער חינוך בשעות שלפנ"ז איז ניט מספיק (והראי' - זיי ווילן ניט קומען פון זיך אליין אין בית הספר).

לה. מ'האט גערעדט פריער בארוכה, אז ענין החינוך איז א פעולה נמשכת בכל משך ימי חיי האדם ביז דעם לעצטן רגע פון שנת המאה ועשרים לחייו עלי אדמות -

איז אויך אין דעם ענין דא דער חיוב פון "מעלין בקודש", אז ער דארף וויסן ברגע זו דאס וואס ער האט ניט געוואוסט ברגע שלפנ"ז, וואס דורך דעם קומט א הוספה אין מעשה - דורך דערויף וואס ער האט פריער די הוספה אין דעם "לימוד המביא לידי מעשה"[145], א הוספה אין לימוד התורה (מלשון הוראה).

און דאס איז דער ענין החינוך וואס תורה איז מחנך דעם מענטשן, פון דעם רגע הראשון ביז'ן רגע האחרון, און ווי גערעדט פריער (סי"ט) וואס דער ספרי זאגט אויף "עד הים האחרון" - "עד היום האחרון".

לו. עאכו"כ אין דעם חושך כפול ומכופל פון גלות, ווען מ'זעט אז "הידים ידי עשיו"[146] זיינען ניט געווארן ווייניקער, נאר אדרבה, זיי ווערן מערער און ווילן האבן מערער שליטה ווי ביז איצטער היל"ת,

מוז מען דעמולט מקדים זיין, ועכ"פ, ווען מ'זעט שוין די "ידים ידי עשו" - מוסיף זיין אין "הקול קול יעקב".

וואס דאס איז כאמור, אז מען איז מוסיף אין שעות

- הלימוד -

----

143) ראה כתובות כב, א. וש"נ. 144) שבת כא, א. וש"נ.
145) קידושין מ, ב. 146) תולדות כז, כב.

הלימור והחינוך האמיתי - דער חינוך ע"פ תורה אין בתי הספר מכל הסוגים -

אנהויבנדיק פון א תדר פון א דריי-יאריקן קינד, און נאך פאר דעם - ווען אביו מלמדו תורה, און נאך פריער - ווען אמו מתנכתו,

ווי ס'איז געווען דער מנהג בנות ישראל הכשרות אז א אידיש קינד האט געזעהן ארום זיך ציורים וואס זיינען פארבונדן מיט ענינים של קדושה ויהדות, ניט רח"ל ציורים פון חיות בלתי טהורות וכו' וכלי נשק וכיו"ב - וואס הלואי וואלטן דאס די ערוואקסענע ניט געזעהן, עאכו"כ א קינד, בפרט א עולל ויונק וואס איז נאך א "ניר חדש"[147], וואס דערפאר קלעפט זיך צו און ס'ווערט איינגעקריצט דארטן ביתר תוקף ויתר שאת,

נוסף דערצו וואס אפי' די "שירי ערש", בשעת מ'פלעגט איינשלעפערן א קינד, פלעגט מען אים איינשלעפערן מיט די ווערטער (אע"פ אז דער קינד האט נאך ניט פארשטאנען בשכלו דעם תוכן פון די ווערטער) אז "תורה איז די בעסטע סחורה" וכו', מיט אלע פרטים פון שירי ערש עד"ז,

און דערנאך - ווען דער קינד וואקסט אויס און מ'שיקט אים אין א בית הספר וואס איז על טהרת הקודש - דארף מען זיך משתדל זיין אז מ'זאל מוסיף זיין אין די שעות הלימוד וואס זיינען פארבונדן מיטן חינוך ע"פ תורתנו תורת אמת ותורת חיים.

לז. אזוי ווי דאס איז אין דעם חינוך פון א יחיד צו זיינע בנים ובנות - אזוי איז דאס אויך בנוגע לתקנות כלל ישראל,

ובפרט ע"פ תקנת ר' יהושע בן גמלא[148], אז ס'ווערט א חיוב אויף ז' טובי העיר, מנהיגי העיר - אז ס'זאלן זיין בתי ספר כלליים אין וועלכע אלע זאלן קענען שיקן זייערע קינדער -

איז אויך אין דעם שייך די תקנה אז אויב מאיזה סיבה שתהי' טוט מען דאס ניט אדער מ'טוט דאס במדה בלתי מספקת - זאל זיין די תקנה והוספה כו'.

און דעמולט ווערט ווי ער זאגט אין מדרש[149] אז "הידים ידי עשו" שטייט נאך "הקול קול יעקב", וואס דאס איז די הקדמת רפואה למכה, און ווי ער טייטשט אפ אין מדרש אז ווען

- אידישע -

---

147) ראה אבות פ"ד מ"כ. 148) ב"ב כא, א. 149) ב"ר פס"ה, כ.

אידישע קינדער זיינען מצפצף בבתי כנסיות ובתי מדרשות איז
אין ידי עשו שולטות.

לח. און דאס קומט בהמשך וואס ס'איז געווען אן ענין
היינטיקן טאג - אז ס'איז צוגעקומען א ביה הכנסת ובית
המדרש אין כפר חב"ד בארצנו הקדושה,

ויה"ר אז ס'זאל זיין א התחלה טובה אז יתוספו בתי
כנסיות ובתי מדרשות בכל מקום שאפשר -

וואס יעדערער פון זיי ווערט אנגערופן "מקדש מעט"[150] -

און דאס זאל זיין א הכנה קרובה צו דעם "מקדש" כפשוטו,
דורך דערויף וואס יעדער "מקדש מעט" וועט זיין א "בית
גדול"[151] ווי ביידע פירושים שבזה[152], "מקום שמגדלין בו תורה"
און "מקום שמגדלין בו תפלה", וואס "אלו ואלו דברי אלקים
חיים"[153],

וועט דאס זיין כאמור די הכנה צום מקדש מעט, ויתירה
מזו - צו דעם מקדש הגדול, וכמ"ש[154] "גדול יהי' כבוד הבית
הזה האחרון מן הראשון", וואס דאס שטייט אפי' ביי בית שני
לגבי בית ראשון[155], עאכו"כ בנוגע צום ביהמ"ק השלישי לגבי די
בתים שלפנ"ז[156],

און ער איז דאך דער "מקדש אד' כוננו ידיך"[157], ד.ה.
נאך מערער ווי "גדול", ווארום גדול איז דאך בערך הקטן,
משא"כ דער ביהמ"ק השלישי איז שלא בערך צו די בתי מקדשות
שלפניו, וכערך ענין נצחי לגבי ענין שאינו נצחי (ע"ד ווי
גערעדט פריער (ס"ח) וועגן דעם ערך פון א גבול לגבי בל"ג);

וויבאלד אבער אז די צוויי בתי מקדשות זיינען א הקדמה
והכנה צום בית השלישי - וואס דערפאר וועלן דאך דעמולט
זיין אויך די כלים ומשכן שעשה משה רבינו וואס וועלן
דעמולט נתגלה ווערן, ועד"ז אויך ענינים פון ביהמ"ק הראשון
און ביהמ"ק השני - ועד"ז אויך די ענינים פון "מקדש מעט",
ובפרט פון זמן הגלות וועז ס'איז ניטא דער ביהמ"ק כפשוטו,
וואס דעמולט פארבייט מען דאס דורך דעם "מקדש מעט" -

וועט דאס אויך נזרז זיין נאך מערער דעם ענין פון
יבנה ביהמ"ק ונאכל שם מן הפסחים ומן הזבחים.

לט. ונוסף לזה: נוסף צו דעם ענין אז ס'קומט צו נאך א

- ביהכ"נ -

---

150) מגילה כט, א. 151) מ"ב כה, ט. 152) מגילה כז, א.
153) עירובין יג, ב. 154) חגי ב, ט. 155) ב"ב ג, סע"א
ואילך. 156) ראה זח"א כח, א. 157) בשלח טו, יז.

ביהכ"נ וביהמ"ד, איז איינע פון די הקדמות (צום ביהמ"ק השלישי) דורך דעם וואס מ'וועט מוסיף זיין אין "הקול קול יעקב" אין די בתי כנסיות ובתי מדרשות וואס זיינען שוין דא, בהוספה בכמות ובאיכות.

ובפרט נאך אז מ'גייט מן הקל אל הכבד: ס'איז דאך א סאך לייכטער אויספירן אז ס'זאל צוקומען בכמות ובאיכות אין די בתי כנסיות ובתי מדרשות הקיימים כבר, ווי אויפבויען א נייעם ביהכ"נ וביהמ"ד (וואס דאס איז א סאך שווערער וויבאלד מען געפינט זיך נאך דערווייל אין הגבלות הטבע),

איז ע"פ הכלל אז מ'גייט מן הקל אל הכבד, דארף מען זעהן אז ס'זאל צוקומען פשוט בכמות אין די שעות וואס די בתי כנסיות ובתי מדרשות זיינען פתוחים, און אויך באיכות - אינעם אופן הלימוד בהם, בנוגע צו התמדה ושקידה וחיות וכו'.

מ. ובעצם זיינען די ענינים פון כמות ואיכות אפהענגיק זה בזה, ווי מ'זעט דאס בכמה ענינים, אז ווען ס'קומט צו אין כמות, קומט בדרך ממילא צו אין איכות.

וע"פ המדובר כמ"פ אז יעדער ענין שפיגלט זיך אפ אין דיני התורה - געפינט מען אויך דעם ענין אין א דין והלכה; אז "ברוב עם הדרת מלך"[158] ווי ס'איז געווען בנוגע צו פורים דאזלינן מיני', וואס דעמולט איז נוגע צו פרסום הנס אז ס'זאלן זיין וואס מערער מענטשן[159], ד.ה. אז וואס מערער א מענטש עס קומט צו, איז אלץ מערער די "הדרת מלך"; וואס דאס זעט מען אז אע"פ אז לכאו' איז צוגעקומען מערניט ווי בכמות, זאגט אבער תורת אמת - אז דאס איז א הוספה באיכות.

ועד"ז זעט מען אויך בנוגע צו לימוד התורה, אז די משנה[160] איז מחלק צווישן לימוד התורה פון אחד מיט שנים ביז צו חמשה ביז צו "עשרה שיושבים ועוסקים בתורה"; און אע"פ אז "עשרה" איז לכאו' תכלית השלימות - אעפ"כ זעט מען אז אויך נאך עשרה זיינען דא עליות, ביז וואנעט אז ס'איז א מעלה מיוחדת אין לימוד התורה פאר ששים ריבוא מישראל[161], וואס דאס איז פארבונדן מיט די מעלה פון "חכם הרזים".

וואס אויך אין דעם זעט מען אז די הוספה בכמות איז משנה די איכות; אע"פ אז ס'איז דא שרי אלפים און שרי רבבות וכו', קומט דאס נאך ניט צו ששים ריבוא, וואס דוקא דעמולט קומט מען צו דער דרגא פון תורה וואס ווערט אנגערופן "רזים", וואס דאס איז אז מ'זעט אז תורה איז מאחד און דערגרייכט ששים ריבוא מישראל

- ד.ה. -

---

158) משלי יד, כח. 159) ראה ב"ח לטאו"ח סתרפ"ז. 160) אבות פ"ג מ"ו. 161) ראה ברכות נח, א.

ד.ה. אע"פ אז עשרה איז שוין "בתוך בני ישראל"[162], ווי די גמרא[163] זאגט "אתיא תוך תוך" - זאגט אבער תורת אמת, אז בנוגע לכמה דינים זיינען דערנאך דא נאך כו"כ עליות, ביז צו דער עלי' פון "חכם הרזים", וואס דאס איז דוקא בששים ריבוא מישראל.

עד"ז זעט מען אויך בנוגע צו מ"ת, אז ס'איז געווען אין דערויף א תנאי, אז עס מוזן זיין ששים ריבוא מישראל, ווי עס שטייט אין מדרש[164], אז אויב עס וואלט געפעלט ה"ו איינער פון די ששים ריבוא, וואלט ניט געווען דער גאנצער ענין פון מ"ת;

דלכאורה: ס'זיינען דאך געווען משה ואהרן ושבעים זקנים, מיט נשיאי ישראל וכו'; עס דארף אבער זיין די מעלה פון ששים ריבוא, "שש מאות אלף רגלי"[165] - וואס דער מספר האט אויפגעטאן דעם ענין פון יציאת מצרים, ווייל דעמולט איז נשלם געווארן דער "ובנ"י פרו וישרצו וירבו ויעצמו גו'"[166], מיטן גאנצן סיפור ווי ער זאגט אין הגדה - וואס דוקא דעמולט, ווען ס'איז דא דער "ויחן שם ישראל"[167] לשון יחיד, כאיש אחד בלב אחד[168], און ביחד עם זה האט זיך דער יחיד געדארפט צוזאמענשטעלן דוקא פון ששים ריבוא, ניט חסר אחד, איז דוקא דעמולט געווען דער ענין פון מ"ת[169].

עס איז אבער פארשטאנדיק, אז ס'איז ניט בלויז איין שפרונג פון עשרה ביז ששים ריבוא, נאר בינתיים זיינען אויך דא, כאמור, כו"כ דרגות,

ווי אויך מובן פון די דעות בנוגע צו ברכת המזון, אז ס'איז דא א חילוק צווישן עשרה און מאה און אלף ורבבה[170];

ואע"פ אז די הלכה איז באופן אחר[171] - איז דאך אבער "אלו ואלו דברי אלקים חיים", די שיטה האט אויך א הסברה ומקור אין תורתנו תורת חיים וואס איז געגעבן געווארן פון אלקים חיים.

מא. כל הנ"ל איז די הסברה בשכל אויף דעם וואס דער ריבוי בכמות ברענגט צו א הוספה באיכות;

אבער ווי גערעדט פריער, איז "קרא למה לי" און "סברא

- למה -

----

162) אמור כב, לב. 163) סנהדרין עד, ב. 164) ב"ר פ"ע, ט. מכילתא עה"פ יתרו יט, יא. יל"ש יתרו רמז רפ. דב"ר פ"ז, ח. 165) בא יב, לז. 166) שמות א, ז. 167) יתרו יט, ב. 168) פרש"י עה"פ. 169) ראה ויק"ר פ"ט, ט. דא"ז פ' השלום. 170) ברכות מט, ב במשנה. 171) שם נ, א. טושו"ע (ואדה"ז) או"ח סקצ"ב (ס"ג).

למה לי", בשעת מ'זעט א מעשה רב - מ'זעט בפועל אז ס'איז דא דער אופן הלימוד וואס מ'לערנט תורה ביחיד, וואס דעמולט איז ווי די גמרא[172] זאגט אז ווען "בד בבד" איז "ונואלו"[173]; בשעת ס'איז אבער דא מערער ווי איינער, שנים שלשה חמשה ועשרה, לערנט מען דעמולט מיט מערער געשמאק.

און אויך: בשעת ס'קומען צו מערער לומדים אין איין קבוצה בחדא מחתא, איז דעבולט דער ריבוי מוסיף אין דער אחדות - בדוגמת המדובר לעיל, אז דוקא ווען ס'איז דא דער ריבוי פון ששים ריבוא דוקא (ניט ווייניקער), איז דאס מוסיף אין דער אחדות אז ס'איז "חכם הרזים" לשון יהיד, דערפאר וואס ס'איז אין אן אופן פון "יצא באוכלסא ונכנס באוכלסא"[161], ע"ד ווי ס'איז געווען בהתחלת כ"ת בסיון בזמן מתן תורתנו.

מב. ומכל זה מובן בהנוגע להאמור לעיל (סל"ז), בנוגע די הוספה בכמות פון לערנען וואס איז אין די שעות ווען די בתי כנסיות ובתי מדרשות זיינען אפן -

וואס דאס איז נוסף על עיקר הענין אז דורך דעם וועלן צוקומען נאך כו"כ וואס וועלן האבן א קביעות עתים בתורה אויך בלילה, וואס דאס איז א חיוב גמור ווי אפגע'פסק'נט אין הלכות ת"ת[174], אז פונקט ווי ס'מוז זיין "פרק אחד שחרית" אפי' ביי אזא וואס צו מערער איז ער ניט שייך, איז פונקט אזוי איז ער מחוייב אין א "פרק אחד ערבית", און איז ניט יוצא מיטן פרק אחד בשחרית;

דלכאורה: וויבאלד מ'איז מיט אים מיקל, און מ'זאגט אז ער איז אן עם הארץ, און מ'זאגט "אסור לאומרו כו'"[175] - איז פארוואס זאל ניט זיין די קולא אז ער איז יוצא מיט איין מאל, אדער פרק אחד שחרית אדער פרק אחר ערבית?

זאגט מען ניין! "לא ימיש גו' והגית בו יומם ולילה"[176]; מען קען טאקע יוצא זיין מיט א פרק אחד, עס מוז אבער זיין סיי ביום סיי בלילה, ווי ס'איז דער פשוט'ער פס"ד ברור אין הלכות ת"ת.

און דוקא דורך דערויף וואס מ'וועט מוסיף זיין אין פתיחת בתי כנסיות ובתי מדרשות בלילה, ובפרט בדורנו זה אז ס'איז א מנהג פשוט בכל תפוצות ישראל, אז יעדער בית הכנסת האט אויך שיעורים בתורה, וואס במילא באקומט ער אויך די

- קדושה -

---

172) ברכות סג, ב. וש"נ. 173) לשון הכתוב - ירמי' נ, לו. 174) לאדה"ז פ"ג ס"ד. וראה מנחות צט, ב. 175) מנחות שם. 176) יהושע א, ה.

קדושה פון א ביהמ"ד - איז דוקא עי"ז וואס עס קומט צו אין דעם "הקול קול יעקב", קומט ממילא דאס וואס "אין ידי עשו שולטות",

און דאס ווערט אויך א הכנה אז אדרבה: ניט נאר דאס וואס "אין ידי עשו שולטות", נאר עס ווערט דער "אהפוך אל עמים שפה ברורה גו׳ לעבדו שכם אחד", ובמילא איז ניטא וואס צו מורא האבן פון זייער שליטה, ווייל זיי ווערן מסייעים,

ווי ער זאגט אין מדרש (וואס ווערט געבראכט בכ"מ, און מ׳זוכט דעם מקור לזה וכו׳[177]) אויף "ואת החזיר"[178]: "למה נקרא שמו חזיר, שעתיד הקב"ה להחזירו כו׳", וכידוע די שקו"ט[177] בפירוש מדרש זה, ס׳איז אבער אין מדרש יוצא מידי פשוטו, דאס מיינט מען דעם ענין כפשוטו, און אויך (כא׳ הפירושים[179]) אז דאס גייט אויף די מלכות הרביעית (מלכות אדום), אז עתיד הקב"ה להחזירה זי זאל ווערן א מסייעת לכל עניני קדושה.

ויתירה מזו: ניט נאר אז די הוספה בלימוד בבתי כנסיות כו׳ ווערט א הכנה צו דעם ענין לע"ל; נאר דאס ברענגט אז ס׳זאל זיין די התחלה פון דעם ענין שוין בזמן הגלות -

בדוגמא ווי ס׳איז געווען אין "ימי צאתך מארץ מצרים", אז נאך "בר"ה בטלה עבודה מאבותינו במצרים"[180], כמה חדשים לפני שהגיע הקץ וזמן הגאולה וחודש הגאולה - ועד"ז "אראנו נפלאות" בימינו אלו.

מג. דאס קומט בהמשך להאמור לעיל וועגן די השפעות פון דער מלוכה, וואס פון די ענינים וואס מ׳האט מכריז געווען איז אז פון א סאך זאכן מאכט מען איין זאך - וואס ע"פ האמור לעיל האט עס א יסוד אין קדושה.

ווארום ס׳איז דא א מעלה אין א יחיד בישראל, ביז וואנעט מ׳זאגט אז "הנשיא הוא הכל"[181], ובלשון הרמב"ם[182]: דער מלך איז "לבו הוא לב כל קהל ישראל";

אבער לאידך, בנוגע צו א מנין, בנוגע צו זאגן א דבר שבקדושה, אדער לערנען תורה בשלימות, ווי דער אלטער רבי איז עס מסביר אין אגה"ק[183] - דארפן זיין לכל הפחות עשרה מישראל ("בתוך בנ"י"), ביז וואנעט מ׳זאגט אז "ברוב עם הדרת מלך", ד.ה. אז וואס מערער דער "עם" איז, איז גרעסער די "הדרת מלך" -

- ד.ה. -

----

177) ראה לקו"ש חי"ב ע׳ 175 ואילך. וש"נ. 178) שמיני יא, ז. 179) בחיי עה"פ שמיני שם. 180) ר"ה יא, א.
181) פרש"י עה"פ חקת כא, כא. 182) הל׳ מלכים פ"ג ה"ו.
183) סכ"ג (קלו, ב).

ד.ה. אז כאטש דער מלך איז א יחיד און לבו איז לב כל קהל ישראל, ובלשון רש"י: "הנשיא הוא הכל", וואס דאס זאגט רש"י אויף משה רבינו וואס ער איז געווען א מלך, וכדרשת רז"ל[184] עה"פ[185] "ויהי בישורון מלך" - מוז ער אין זיך האבן אויך די מעלה פון די רבים, ואדרבה: ווען איז ער "חכם הרזים", דוקא ווען ער איז "יוצא באוכלוסא", בששים ריבוא.

וואס דערפון זעט מען די נקודה הנ"ל - אז פון דעם ריבוי פון ס"ר בנ"י, מאכט מען דערפון איין זאך - "הנשיא הוא הכל כו'".

וואס דאס איז איינער פון די יסודות פון דער מלוכה, אז מ'איז מאשר ומקיים ומסייע אז יעדערער זאל מתנך זיין די אוה"ע אין שבע מצוות ב"י, און עם ישראל אין תורתנו תורת חיים - און דוקא אין דעם צירוף כולם יחד שטעלט זיך אויס די שיטה מיוחדת ואחידה, און מ'האט דאס אויך ארויסגעשטעלט אלס סיסמה אז אין דערויף באשטייט די שיטה וואס אין איר וויל מען גיין,

און בפרט בנוגע צו אידן וואס ווערן אנגערופן "גוי אחד", און זיינען פארבונדן מיט "ה' אחד".

מד. והביאור בזה:

ס'איז ידוע[186] די שאלה פארוואס שטייט "ה' אחד"[187], און ס'שטייט ניט קיין גרעסערער טיטול - "ה' יחיד", וואס "יחיד" איז מערער פון "אחד", ווארום ביי א "אחד" קען דערנאך צוקומען א שני, ווי מ'זעט בנוגע צו ששת ימי בראשית, אז פריער איז געווען "יום אחד" און דערנאך איז געקומען "יום שני" - און דערפאר דארף דער פסוק[188] באווארענען אז "יש אחד ואין שני לו", ווארום פון דעם ווארט "אחד" אליין ווייסט מען ניט אז ס'איז ניטא קיין שני; משא"כ ווען מ'זאגט "יחיד" איז דאס אליין שולל דעם ענין פון א שני?

איז דאך דער ביאור בזה[186], אז ס'איז דא א מעלה מיוחדת בנוגע צו מלכותו ית', אז דוקא ווען ס'איז דא א חי"ת און א דלי"ה, ווי דער סמ"ק[189] טייטשט אפ אז דער חי"ת איז רומז אויף ד' רקיעים וארץ, און דער דל"ת - אויף ד' רוחות העולם; איז וואס איז זייער ד"ת, מיט וואס הויבן זיי זיך אן, און

- אין -

---

184) שמו"ר פמ"ח, ד. פנ"ב, א. ועוד. 185) ברכה לג, ה. 186) תו"א וארא נה, ב. דרמ"צ קכד, א. וראה ג"כ לקו"ש חי"א ע' 11. 187) ואתחנן ו, ד. 188) קהלת ד, ח. 189) הובא בב"י לטאו"ח סס"א. וראה שו"ע (ואדה"ז) שם ס"ו.

אין וואס זיינען זיי אלע נרמז - דוקא אין דעם אל"ף וואס איז רומז אויף אלופו של עולם[190].

וואס דאס איז די מעלה פון "אחד" אויף "יחיד".

מה. וואס דאס איז דאך בכללות דער גאנצער ענין פון בריאת כל העולמות כולם, וואס זייער כוונה איז עס זאל זיין "ה׳ אחד ושמו אחד"[191], "כמו שאני נכתב כך אני נקרא"[192].

פרעגט מען דאך אויף דעם די שאלה: וואס האט מען אויפגעטאן מיט גאנצן שטורעם פון בריאת העולם - קודם בריאת העולם איז אויך געווען ווי ער זאגט אין פרדר"א[193] "הי׳ הוא ושמו בלבד", ד.ה. ס׳איז געווען א שם שבו הוא נקרא, אבער "הי׳ הוא ושמו בלבד", איז וואס איז דער אויפטו אז לע"ל וועט זיין "ה׳ אחד ושמו אחד"?

איז די הסברה בזה: דער אויפטו וואס צוליב אים איז כדאי די גאנצע ירידה מאיגרא רמה לבירא עמיקתא[194], איז אז ס׳זאל זיין דער ענין פון ה׳ <u>אחד</u>, ד.ה. אז אויך ווען עס זיינען דא ז׳ רקיעים וארץ און ד׳ רוחות העולם - איז אויך <u>דעמולט</u> דער איבערשטער אלופו של עולם, מלשון העלם והסתר[195].

מו. ועד"ז מובן בנוגע לענינינו - די מעלה וואס ווערט דורך דער מציאות חדשה וואס ווערט אויפגעטאן דורך דעם צירוף פון עשרה מישראל לגבי א יחיד מישראל -

וואס דאס איז בדוגמת המעלה פון אן עם אחד וואס ווערט פון דעם ריבוי שקדם לו.

ביז וואנעט אז די ראי׳ אויף אן איין און איינציקן חכם אז ער איז "חכם הרזים" - איז דוקא דערפון וואס ער האט ששים ריבוא מקבלים.

מז. והמעשה הוא העיקר:

וויבאלד אגודת הרבנים-האט מכריז געווען און געהאט דעם "קול קורא" בזה מיט דער גאנצער אריכות בנוגע צו פתיחת הבתי כנסיות ובתי מדרשות בלילה, וואס אין צריכין לסמיכה כו׳,

איז וויבאלד אז מ׳דארף דאס טאן אויך לאחר זמן, ובכמה מקומות איז דאס פארבונדן מיט חסרון כיס וכו׳ (ווי מ׳מאכט

- דעם -

---

190) ראה לקו"ת תזריע כג, ג. 191) זכרי׳ יד, ט. 192) ראה פסחים נ, א. ובר"ח שם. 193) פ"ג. 194) ראה חגיגה ה, ב. 195) לקו"ת שלח לז, ד. ובכ"מ.

דעם טובל אז מ'דארף דעמולט האבן מערער געלט פארן שמש און פאר הסקה און נר למאור וכו' וכו', והעיקר בזה - א שומר הפתח, שמירה כפשוטה) -

איז וויבאלד אז "יש בו חסרון כיס" און דאס איז נוגע "מיד ולדורות" - איז דאך א מצוה לדרז[196] את כאו"א לעשות את התלוי בו, אז די בתי כנסיות ובתי מדרשות (ובפרט בימינו אלו וואס היינו הך - ווארום אין יעדער ביהכ"נ לערנט מען שיעורים בתורה), זאלן זיין אפן א זמן ארוך יותר בכמות סיי בחורף סיי בקיץ, עאכו"כ שעות ביום ושעות בלילה, ובדרך ממילא וועט צוקומען אין איכות, ובפרט אויב מ'וועט זיך משתדל זיין אויך אין א הוספה באיכות.

מח. ועוד וגם זה עיקר - אז דורך דער הוספה אין דעם "מקדש מעט" שבבבל (וואס איז כולל כל הארצות), וועט קומען דער "עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל שיקבעו בא"י"[197] (וואס "בבל" איז כולל, כאמור, כל הארצות) - אז דער אויבערשטער וועט זיי איבערפירן אין ארץ הקודש, "ארץ אשר גו' עיני ה"א בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"[198], בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים בביהמ"ק השלישי,

- וואס קרבן פסח האט אין זיך אויךביידע זאכן: ס'איז א קרבן יחיד דוקא, און נים סתם א יחיד - נאר ער מוז נמנה ווערן, ווארום דער פסח "אינו נאכל אלא למנויין"[199], וואס דאס איז עיקר הפסח וואס "לא בא מתחלתו אלא לאכילה"[200]; וביחד עם זה איז ער "אתי בכנופיא"[201], ביז וואנעט אז ער האט כמה גדרים פון א קרבן ציבור[202] -

און "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" - ווי רש"י[203] ברענגט אראפ פון מכילתא[203] בנוגע צו יציאת מצרים, אז תיכף ווען ס'איז געקומען דער רגע פון קץ האט דער אויבערשטער נים אפגעהאלטן אפי' קיין "הרף עין" - כן תהי' לנו בימים אלו ממש, ונקבל פני משיח צדקנו, וואס יגאלנו ויוליכנו ויביאנו לארץ הקודש, ויבנה ביהמ"ק במהרה בימינו ממש.

* * *

- מט. -

---

196) ראה תו"כ ופרש"י ר"פ צו. 197) מגילה כט, א. 198) עקב יא, יב. 199) זבחים נו, ב במשנה. 200) פסחים עו, ב. 201) יומא נא, א. 202) ראה ר"ח יומא שם. וראה לקו"ש בהעלותך תשל"ז ס"ב ובהערות שם. וראה הו"ש עה"פ בא יב, ד. 203) עה"פ בא יב, מא.

מט. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה כי ישאלך גו'.

*　　　*　　　*

נ. ס'איז דאך דא דער ענין שהזמן גרמא - "מבצע מצה",

איז אזוי ווי ס'זיינען נאך געבליבן עטליכע טעג צו חג הפסח, איז נוסף לזה וואס מען האט זיכער געטאן ביז איצטער אין אלע פארצוויַגונגען וואס זיינען פארבונדן מיט פסח, כולל די שלילה פון דעם ענין ההפכי - מכירת חמץ וכיו"ב, זאל מען אויסנוצן די טעג וואס זיינען געבליבן, און משלים ומוסיף זיין כפי הדרוש בכל מקום ומקום, אין דעם "מבצע פסח",

כולל דעם ענין המדובר כמ"פ - זיך משהדל זיין אז יעדער איד זאל האבן (עכ"פ צו די כזיתים ביי די סדרים) מצה שמורה,

עאכו"כ אין שאר הענינים, וואס יעדערער איז אין זיי מחוייב ע"פ שו"ע, וואס אין כאן המקום להאריך בזה.

נא. ומצוה גוררת מצוה[204], ומגלגלין זכות ע"י זכאי[205] - זאל מען מוסיף זיין אין אלע מבצעים:

אנהויבנדיק פון "מבצע אהבת ישראל", "ואהבת לרעך כמוך"[206] - וואס דאס האט אויך א שייכות צו פסח, ווי גערעדט פריער (סמ"ו) אז פסח האט אין זיך ביידע קצוות, אז ס'איז א "קרבן יחיד", ד.ה. עס האט די מעלה וואס יעדער יחיד האט אויף א צווייטן; וביחד עס זה האט דאס די גדרים פון א קרבן ציבור וכו', ווי גערעדט אמאל בארוכה[207].

עד"ז "מבצע חינוך" - ווי גערעדט פריער אז דער חינוך פון א אידן הויבט זיך אן ברגע שבא לאויר העולם, וואס שוין דעמולט דארף מען באווארענען ער זאל זעהן ארום זיך ענינים של קדושה ומנהג ישראל מיט די שיר המעלות'ן וכיו"ב - וואס דאס איז קשור מיט פסח כמובן פון נבואת יחזקאל[208].

עד"ז מבצע תורה ומבצע תפילין - וואס ביידע זיינען פארבונדן מיט יציאת מצרים - ווארום "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה"[209], דער ענין פון מ"ת; און אויך תפילין זיינען דאך א עדות אויף געדיינקען דעם ענין פון יצי"מ, ווי עס שטייט אין סוף פרשת בא[210] אז אויף דעם איז דער ענין פון "לאות על ידך ולטטפות בין עיניך".

- דערנאך -

----

204) אבות פ"ד מ"ב. 205) שבת לב, א. וש"נ.
206) קדושים יט, יח. 207) ראה לקו"ש שם. 208) קאפיטל טז.
וראה במפרשים שם. 209) שמות ג, יב. 210) יג, טז.

דערנאך קומט דאס אין מבצע מזוזה - וואס עס שטייט דאך אז ראס האט זיך אנגעהויבן דערפון וואס ביי יציאת מצרים האט מען געלייגט דעם דם "על שתי המזוזות"[211].

עאכו"כ דער ענין פון מבצע צדקה - וואס "צדקה עשה הקב"ה" דערמיט וואס "חשב את הקץ"[212] און האט ניט מעכב געווען אידן אין גלות מצרים, וכידוע די שיחה בזה פון כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, אז דער אויבערשטער האט געהאט א ענוג גדול דערפון וואס דייענדיק אין מצרים האבן אידן "לא שינו את שמם ואת לשונם כו'"[213] מיט די פיר מעלות וואס ער רעכנט אויס דארטן - און אעפ"כ האט דער אויבערשטער מוותר געווען אויף דיין הענוג און ווען "הגיע הקץ" איז "לא עכבן אפילו כהרף עין".

דערנאך קומט דער ענין פון בית מלא ספרים, וואס דאס איז מתקן דעם בית מלא וואס איז געווען אין מצרים וואס איז געווען "מלאה גילולים"[214] רח"ל.

עאכו"כ דער ענין פון כשרות האכילה ושתי', וואס דאס איז פארבונדן מיטן ענין פון אכילת הפסח כפשוטו - וואס "לא בא מתחלתו אלא לאכילה"[200] - און די אכילה איז געווען א התחלה פון אלע אכילות כדבעי.

עד"ז בנוגע צו טהרת המשפחה - ווי ער טייטשט אפ אין מדרש[215] עה"פ[216] "גן נעול אחותי כלה גל נעול מעין חתום גו'", אז דאס גייט אויף נשי ישראל בארץ מצרים - וואס אוה"ע האבן גע'טענה'ט אז מה-דאך ס'איז געווען דער שעבוד בגופן, עאכו"כ בנוגע צו נשותיהן, און דעריבער איז דער אויבערשטער מעיד אז ס'איז "גן נעול גו' גל נעול", ביז וואנעט אז ס'שטייט[217] אויף אידן "שבטי י-ה", מ'האט ארייגעשטעלט די צוויי אותיות (י-ה) פון שם המפורש[218] ושם העצם[219] ושם המיוחד[220] אויף יעדער אידן, אפי' ווען אידן זיינען מחולק אויף י"ב שבטים.

נב. עד"ז אויך בנוגע צו נרות שבת קודש - וואס דורך ליכטיקייט איז געווען דער קיום ההבטחה פון דער גאולה -

- כמרז"ל -

----

211) בא יב, ז. 212) נוסח ההגדה. 213) ויק"ר פל"ב, ה. ובכ"מ. 214) פרש"י וארא ט, כט. מכילתא ופרש"י עה"פ בא שם, א. תנחומא בא ה. 215) ויק"ר שם. שהש"ר פ"ד, יב. ועוד. 216) שה"ש ד, יב. 217) תהלים קכב, ד. וראה מדרש תהלים עה"פ. יל"ש פינחס רמז תשע"ג. 218) סוטה לח, א. סנהדרין ס, א. רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ו ה"ב. 219) כ"מ לרמב"ם הל' עכו"ס פ"ה ה"ז. פרדס שי"ט. מו"נ ח"א פס"א ואילך. עיקרים מאמר ב' פכ"ח. 220) סוטה וסנהדרין שם.

כמרז"ל[221] אז אידן האבן זיך געבעטן זיי זאלן באפרייט ווערן פון גלות, און זיי זיינען מוותר אויפן "רכוש גדול", און דער אויבערשטער האט געענטפערט "יאמר אותו צדיק (אברהם אבינו וועט זאגט) ועבדום וענו אותם[222] קיים בהם, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם", וואס דערפאר האט געמוזט זיין דער "ונצלתם את מצרים"[223],

וואס דאס איז געקומען דורך דערויף וואס בשעת ס'איז געווען הושך אין מצרים, און "לבני ישראל הי' אור במושבותם"[224], איז דער אור געווען ניט נאר "במושבותם", נאר בשעת א איד איז געקומען אין וועלט, בבית המצרי, איז ביי אים גלייך געווארן ליכטיק, און ער האט גלייך געזעהן אלץ וואס ס'פוט זיך מיט די כלי כסף וזהב וואס האבן דעמולט באלאנגט צו די מצריים, און ער האט זיי געזעהן מיט דעם אור פון אידישקייט,

און דוקא דורך דעם האט געקענט זיין "ונצלתם את מצרים"[225], במילא האט געקענט נתקיים ווערן דער "יצאו ברכוש גדול", און ס'איז געווען די גאולה.

וואס דאס איז כאמור דורך דעם וואס א איד האט דעם אור פונעם אויבערשטן און ער נעמט דאס מיט אומעטום - וואס דאס איז אויך דער ענין פון נרות שבת קודש, ווי ער זאגט אין מדרש[226] אז דאס איז כנגד "נרו של עולם".

ולא המדרש עיקר אלא המעשה - בנוגע צו אלע מבצעים.

ובפרט נאך לויט דער הדגשה וואס בשנה זו איז די ערשטע נרות וואס מ'וועט צינדן בחגה"פ, האבן אין זיך סיי דעם ענין פון נרות שבת קודש סיי דעם ענין פון נרות יו"ט,

עד"ז דער ענין פון שהחיינו וואס איז דא אין ביידע טעג פון יו"ט - און מ'בענטשט דאס נאך פאר דעם וואס מ'הויבט אן דעם סיפור יצי"מ מיט כל הסדר.

וואס דאס איז דער ענין כפשוטו - דער ענין פון נרות שבת קודש ויו"ט, מיט דער הדגשה אז מ'הויבט דאס אן מיט "שהחיינו", און מ'זאגט דאס מיט א התלהבות, ווי דער פירוש המילות איז - אז די בענטשט דעם אויבערשטן פאר דעם וואס ער האט איר בזכה געווען, "שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה", אז די קליינע מיידעלע זאל קענען אנצינדן איר נר שבת ונר יו"ט און זאגן דערביי "שהחיינו",

- אז -

---

221) ברכות ט. סע"א ואילך. 222) לך לך טו, יד.
223) שבות ג, כב. 224) בא שם, כג. 225) שמו"ר פי"ד, ג.
פרש"י עה"פ בא י, כב. 226) תנחומא ס"פ מצורע.

אז זי פארבינדט זיך מיטן אויבערשטן אן קיינע ממוצעים און דאנקט אים אפ מיטן לשון "אתה", ווי מ'זאגט אין דער ברכה, וואס דאס איז לשון נוכח - און תורת אמת זאגט אז דאס איז נוסח הברכה וואס איז געגעבן געווארן צו יעדערע וואס איז מקיים די מצוות.

נג. ויהי רצון אז ס'זאל זיין דער "אתה הא-ל עושה פלא"[227], ווי דער ראב"ע[228] טייטשט עס אפ, אז "פלא" איז דער עניין פון נפלאות, בדוגמת ווי דער צ"צ[229] איז מבאר (מיוסד אויף דעם וואס ס'שטייט אין זהר אויף "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", אז דאס וועלן זיין נפלאות אפי' בערך די נפלאות וואס זיינען געווען אין "ימי צאתך מארץ מצרים",

און ס'וועט זיין "הודעה בעמים עזך"[227], ווי גערעדט פריער אז ס'וועט זיין "ובני ישראל יוצאים ביד רמה", אן קיינע מניעות ועיכובים, ואדרבה, בדוגמא ווי ס'איז געווען דעמולט, אז פרעה אליין האט מסייע געווען,

און ס'וועט זיין דער "גאלה בזרוע עמך"[230], ובקרוב ממש ובעגלא דידן.

צוה לנגן: הושיעה את עמך. פרזות תשב ירושלים. ופרצת. והיא שעמדה.

התחיל לנגן ניעט ניעט ניקאווא.

אח"כ אמר: די וואס דארפן מאכן א ברכה אחרונה, וועלן מסתמא מאכן א ברכה אחרונה.

טרם צאתו הכריז בקול רם: לשנה הבאה בירושלים. והתחיל לנגן כי בשמחה.

* * *

---

227) תהלים עז, טו. 228) עה"פ. 229) אוה"ת נ"ך ע' תפו ואילך. 230) תהלים שם, טז.